

Մշակութային եւ Հասարակական
Երկշաբաթաթերթ

Ջոյս

1800 թուման

Հայաստանում՝ 320 դրամ

ՄԻՍ ՈՒՏԵՆԼ, ԹԷ՞ ԶՈՒՏԵԼ

Երկշաբաթաթերթ

6-րդ տարի, թիւ 136, 5 Դեկտեմբեր 2012,
1800 թուման
Հայաստանում՝ 320 դրամ

ԱՅՍ ԶԱՄԱՐՈՒՄ

- 2 ԹՅԹ Պատգամաւորական ժողովի ընտրութիւնների արդիւնքները
- 4 Ազատ Մաթեանի մեծարանքի երեկոյ
- 6 Լեւոն Ահարոնեանի հարցումը Կարսի պայմանագրի ներկայ վիճակի մասին
- 14 Դրանկոց բաղթար Աշուղ Ճատուրոզլի
- 15 Տունդարձի կարօտախտ Յովսէփ Նազլումեան
- 16 Das kapital (հատուած վթայից) Վիգէն Բերբերեան
- 18 Զարիկանները՝ աւերածութեան շարժիչներ
- 20 Ողջ աշխարհը ֆուտբոլ է խաղում
- 22 Գուստաւ Կորբէյի մի կտաւի պատմութիւնը Երևանդ Քոչար
- 24 Մարզանք Արման Տէր Ստեփանեան

ԱՄԵՆ ԲԱՆ ԲՈՒՍԱԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

- 8 Միս ուտել թէ՛ չուտել
- 9 Մսակերութեան պիրամիդը
- 10 «Կենդանիների ազատագրութիւնը» գրքի մասին
- 12 Նշանաւոր բուսակերներ
- 13 Բուսակերների տեսակներ

Պարսկերէն բաժին

2 Այս համարի հայերէն էջերում	6 Զայերէն լեզվի դասաւանդումը Թուրքիայում Ազիզ Օզըզ	10 Երեւանի Լենինի արձանի պատմութիւնից Ժ. Մնացականեան
4 Արդեօք Պատգամաւորական ժողովը խորհրդարանն է Ռոբերթ Սաֆարեան	8 Իստ Ինդիի հայ համայնքը	12 Ուրախ ամառ Աբաղանի Նաւթընկերութեան ակումբում Ալվարդ Թորոսեան

Յոյս

Հասարակական-մշակութային երկշաբաթաթերթ

Արտօնատեր՝

Լեւոն Ահարոնեան

Խմբագիր՝

Ռոբերթ Սաֆարեան

Խմբագրական կազմ՝

Լիա Խաչիկեան,
Գարուն Սարգսեան,
Արմինէ Մելիք-Իսրայէլեան

Գեղարւեստական ձեւաւորում՝

Լիա Խաչիկեան

Գովազդ

Անի Ղելիչեան

Կայք

Քաջիկ Սաֆարեան

Մարզական

Արման Տէր Ստեփանեան

Բաժանորդագրութիւն

Քաթրին Եաղուբի

Զասցէ՝

Թեհրան, Ջամ պողոտայ,
համար 18, բնակարան 1
88300472 88825521

hooyes@inbox.com

www.hooyes.com

Կենտրոն

Ս. Սարգիս եկեղեցու ընտրատարածք

1-Գէորգ Վարդան	1081 քւէ
2-Վարդան Վարդանեան	1074 քւէ
3-Ժանետ Թունեանց	654 քւէ
4-Վարուժան Բաբունի	628 քւէ
5-Նորայր Արամեան	624 քւէ
6-Յարթուն Եղնազար	612 քւէ
7-Սեդրակ Գոջամանեան	601 քւէ
8-Արբի Սարգսեան	597 քւէ
9-Ալֆրէդ Դաուուրի	579 քւէ
10-Հենրի Ջուակիմ	574 քւէ
11-Լիլիա Նորաւեան	568 քւէ
12-Յակոբ Յակոբեան	563 քւէ
13-Ռազմիկ Խուրաբախչեան	531 քւէ

Չէյթուն

Ս. Գ. Լուսաւորիչ եկեղեցու ընտրատարածք

1-Էլիպս Մասեհեան	1013 քւէ
2-Ալբերտ Քոչարեան	997 քւէ
3-Սիլւանա Աւսապեան	994 քւէ
4-Աշոտ Սինանի	951 քւէ
5-Շաքէ Աւետեան	941 քւէ
6-Վահէ Խաչատրեան	920 քւէ
7-Վալոդ Հախինեան	918 քւէ
8-Հենրիկ Կարապետեան	892 քւէ
9-Արա Շահվերդեան	834 քւէ

ԹՅԹ ՊԱՏԳԱՄԱԻՌՈՐԱԿՆ ԺՈՂՈՎԻ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ ՎԵՐՋՆԱԿԱՆ ԱՐԴԻՒՆՔՆԵՐԸ

Այսու յայտարարում ենք, որ ուրբաթ Նոյեմբերի 16-ին տեղի ունեցան Թեհրանի հայոց թեմի 15-րդ Պատգամաւորական ժողովի ընտրութիւնները: Ընտրութիւնների արդիւնքները պարզ էին շաբաթ, Նոյեմբերի 17-ի վաղ առաւօտից, բայց եւ ընտրութիւններին առնչուող բողոքներին ընթացք տալով՝ չորեքշաբթի, նոյեմբերի 21-ին վերջնականացաւ ընտրութիւնների ամբողջական արդիւնքը, որը հրապարակոււմ ենք ստորեւ:

Առ ի տեղեկութիւն՝ վերահաշարկման ենթակայ եւ դարձեալ միայն մէկ ընտրատարածքին պատկանող մէկ ընտրատեղամաս, որի մասին լուսաբանական տեղեկութիւններ կը փոխանցուեն յանձնախմբի յաջորդ հաղորդագրութեամբ:

Յիշեալ ընտրատեղամասի վերահաշարկը ոչ մի ազդեցութիւն չի ունեցել նախնական հաշարկման վրայ: Ստորեւ համայնքի սեփականութիւնն ենք դարձնում ընտրութիւնների պաշտօնական եւ վերազնական արդիւնքները:

Սասուն

Ա. Թարգմանչաց եկեղեցու ընտրատարածք

1-Արմէն Հայրապետեան	1138 քւէ
2-Հրաչ Իսախանեան	964 քւէ
3-ԺողէՖ Մեհրաբեան	953 քւէ
4-Վահէ Բաբայեան	920 քւէ
5-Վահիկ Ռաթուս	918 քւէ
6-Խաչիկ Քեշիշ	892 քւէ
7-Ալարդ Այդինեան	878 քւէ
8-Ռուբինա Մարկոսեան	850 քւէ
9-Հրաչ Մարկոսեան	814 քւէ
10-Գուրգէն Զ.Յարթուն	775 քւէ
11-Արին Միրզայեան	766 քւէ
12-Էդիկ Մեհրաբի	762 քւէ
13-Հենրիկ Աղաջանի	759 քւէ

Ս. Աստուածածին

Ա. Աստուածածին եկեղեցու ընտրատարածք

1-Սեդիկ Թարվերդեան	127 քվե
2-Կարինե Բալըքճեան	121 քվե
3-Մարինա Թումանեան	120 քվե

Սարգարապատ

Ա. Վարդանանց եկեղեցու ընտրատարածք

1-Ժոռէս Գրիգորեան	139 քվե
2-Էդարդ Աբրահամեան	137 քվե
3-Գուրգէն Քարամեան	134 քվե

Սարի

Ալբերտ Մանասեան	58 քվե
-----------------	--------

Գորգան

Սառա Մալխասեան	60 քվե
----------------	--------

Ռաշտ/Ղազլին

Ժակլին Ղահրամանեան	49 քվե
--------------------	--------

Անգալի

Կարէն Տէր-Յովսէփեան	22 քվե
---------------------	--------

Արաք

Արման Մեջլումեան	48 քվե
------------------	--------

ԲՈՂՈՔ

«ԱՐԱՔԱՆԻԻԷ» 15-ՐԴ ՊԺ-Ի ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԶԱՐՑԱԿԱՆԻ ՏԱԿ

Շահած քվեների համեմատությունը ընդհանուրի մէջ կազմել է 44 տոկոս 56 տոկոսի դիմաց, որը խօսում է այն պարզ իրականութեան մասին, որ ժողովրդական կողմը շատ ավելի հզօր է, քան այն ինչ փորձում են ցոյց տալ դաշնակցականները:

Նոյեմբերի 16-ին կայացած, Թեհրանի հայոց թեմի 15-րդ Պատգամաւորական ժողովի ընտրութիւններն ինչպէս սպասուում էր, չկարողացաւ զերծ մնալ կեղծարարութիւններից, ինչի հետեւանքով էլ բողոքարկեցին Սասուն եւ Ջէյթուն քաղաքամասերի հրապարակած նախնական արդիւնքները:

Այսօր առաւօտեան, ԹՀԹ առաջնորդարանում, կեղծարարութեամբ մեղադրող կողմին ենթակայ անձանց ձեռքով եւ մեղադրող կողմի դիտորդի եւ Թեհրանի կուսակալութեան ներկայացուցչի հսկողութեան ներքոյ, հաշարկեց Թեհրանի ամենահայաշատ՝ Սասուն քաղաքամասի, «Թունեան» դպրոցի ընտրատեղամասի քվեների 10 տոկոսը եւ եզրակացուեց, որ՝ թէեւ խախտումներ եղել են «բայց ոչ այնքան, որ կարողանան փոխել ընտրութիւնների արդիւնքները»:

Իհարկէ, մեր կարծիքով դա այդպէս չէ, քանի որ ընդամենը 11 քվեի տարբերութեամբ կարող էր լուրջ փոփոխութիւն առաջանալ արդիւնքներում, ուստի եւ ճիշտ չէր բաւարարել քվեների 10 տոկոսի վերահաշարկումով, բայց եւ միւս կողմից միայն մէկ դիտորդ ունենալը բողոքող կողմից խլում էր լիիրաւ վերահսկելու հնարաւորութիւնը:

Համեմայնդէպս, պիտի արձանագրել ինչպէս Ջէյթուն քաղաքամասի «Մարիամեան» դպրոցի պարագային, այնպէս էլ Սասուն քաղաքամասի երեք ընտրատեղամասերում հաւաքած քվեների պարզ համեմատութիւնը փաստում է, որ «Թունեան» դպրոցում, խախտելով թեմիս կանոնադրութիւնը, քվեների տեղաշարժ է իրականացրել «Նոր հայեացք, կայուն համայնք» խմբակցութիւնը՝ Ղազնակցութիւնը, որին վկայում են ընտրութիւնների օրը՝ նոյեմբերի 16-ին, այդ խմբակցութեան թեկնածուների երկարատեւ անօրէն ներկայութիւնը ընտրատեղամասի շրջակայքում, այդ կուսակցութեան ենթակայ, տարբեր քաղաքամասերում աշխատող, միութիւնների ակտիւիստների ներկայութիւնը Սասուն քաղաքամասում, քվեների մի մասի հաշւելը առանց երկրորդ կողմի դիտորդի ներկայութեան, քվեների մի մասի հաշւումը տեղում ներկայ ուստիկանների ձեռքով եւ այլն: Այս բոլորը խօսում են այն մասին, որ եղել են կոպիտ կեղծումներ, բայց եւ դրանով հանդերձ, շահած քվեների համեմատութիւնը ընդհանուրի մէջ կազմել է 44 տոկոս 56 տոկոսի դիմաց, որը խօսում է այն պարզ իրականութեան մասին որ ժողովրդական կողմը շատ ավելի հզօր է, քան այն, ինչ փորձում են ցոյց տալ դաշնակցականները:

Աղբիւր՝ www.araxnews.com

21/11/2012

ԱԶԱՏ ՄԱԹԵԱՆԻ ՄԵԾԱՐԱՆՔԻ ԵՐԵԿՈՅ

Նոյեմբերի 21-ին, Թեհրանի «Հայ ակումբ»-ի դահլիճում կայացաւ միջոցառում նւիրած իրանահայ բանաստեղծ եւ թարգմանիչ, Սպահանի հայագիտական ամբիոնի տարիների դասախօս Ազատ Մաթեանի ծննդեան 70-ամեակին եւ նրա նոր գրքերի հրատարակմանը: Վերջերս լոյս է տեսել նրա բանաստեղծութիւնների նոր հաւաքածոն «Աշխարհի գերբը» խորագրով եւ նրա «Ո՞վ է Չարենցը» աշխատութիւնը: Մեծարանքի երեկոն կազմակերպել էին գրողի ընկերներից կազմած մի յանձնախումբ, հովանաւորութեամբ «Հայ ակումբ»-ի, «Հայ համալսարանականների Ընդ. միութեան», «Իրանահայ գրողների միութեան» եւ «Յոյս» երկ-շաբաթաթերթի: Ներկայ էին նաեւ իրանահայութեան ներկայացուցիչները երկրի խորհրդարանում: Բացման խօսքը յանձնախմբի կողմից ընթերցեց

Բանաստեղծ՝ Նորվանը, յետեյ ելոյթ ունեցան «Յոյս» երկշաբաթաթերթի խմբագիր՝ Ռոբերթ Սաֆարեանը եւ թատերագէտութարգմանիչ՝ Վարուժ Սուրէնեանը: Երիտասարդ ասնուքողներ արտասանեցին Մաթեանի բանաստեղծութիւններից, իսկ Նոր Ջուղայից եկած դերասանները բեմադրեցին «Ամերիկացի Փեսացու» թատերախաղից մի պատկեր: Իր խօսքն ասաց նաեւ Մաթեանի նախկին ուսանող Մաջիդ Թաւուսին, որն սկսեց պարսկերէնով ու աւարտեց հայերէնով, արժանանալով ներկաների խիստ ծափահարութեան: Ծրագրի հաղորդավարն էր թատրոնի բեմադրիչ եւ դերասան Լեւոն Խանգեալդեանը:

Կազմակերպիչ յանձնախմբի անդամներ՝ Ալվարո Թորոսեան, Էլին Շիրանեան, Վարուժ Սուրէնեան, Ռոբերթ Սաֆարեան, Նորվան, Ադիս Իսաղուլեան

Ռոբերթ Սաֆարեան.

Մաթեանի առաջին գրքի խորագիրը՝ Անապատի ծաղիկները, պարզապէս խօսում է այն մասին, թէ սփիւռքեան պայմաններում, հայերէնով բանաստեղծութիւն գրելը ապարդիւն գործ է, ինչպէս անապատում ծաղիկներ աճեցնելը: Ազատի ստեղծագործական ճիգը ապացուցում է, որ նոյնիսկ անապատում կարելի է ծաղիկ աճեցնել, եթէ լինի ստեղծագործական կիրքն ու կամքը:

Վարուժ Սուրէնեան.

Մաթեանի կարծիքով, փնտրտուքը Չարենցի էութեան մի մասնիկն է: Ըստ նրա, Չարենցը գիտակցում է աշխարհի անձանաչելիութիւնը, բայց միաժամանակ նրա պրպտող հոգին եւ գաղտնիքները բացելու ծարաւը թոյլ չեն տալիս նրան վերջ տալու իր որոնումներին: Մի ուրիշ յատկութիւն Չարենցի մօտ, նրա անդադար ձգտումն է դէպի ներդաշնակութիւն, այն էլ այնպիսի կեանքում, որ օրէցօր քառսային է դառնում եւ անկառավարելի:

Մաջիդ Թաւուսի.

Նա մեզ համար միայն հայոց լեզուի դասախօս եւ ուսուցիչ չէր, այլ բոլորի համար մի մտերմիկ իմաստութիւն էր: Մեր համալսարանի մտածկոտ ծերը միայն գրականութիւնը մեկնաբանող չէր, այլ ինքն էլ իր մուսան ունէր: Բանաստեղծութիւնը ոչ ոք նրանից աւելի լաւ չի կարողացել մեզ համար, գեղարուեստը ոչ ոք նրանից աւելի պարզ չի բացատրել մեզ համար, ոչ ոք մեր աչքերի առջեւ նրանից աւելի գեղարուեստականօրէն ու բանաստեղծօրէն չի արտել:

Գեղարուեստական ծրագիր՝

Ասմունքողներ՝
Արգին Արիստակեսեան
Անգինէ Բանդարի
Նայիրի Գալստեան
Դաշնակահար
Նայիրի Գալստեան

Թատրոն՝

Ռաֆիկ Վարդանեան՝ Կարապետ
Էղիկ Խաչիկեան՝ Գասպար
Ռազմիկ Մարկոսեան՝ Աշուղ
Իւրիկ Մարկոսեան՝ Աշուղ
Մալուս Խախանեան՝ Աշուղ

Ազատ Մաթեան.

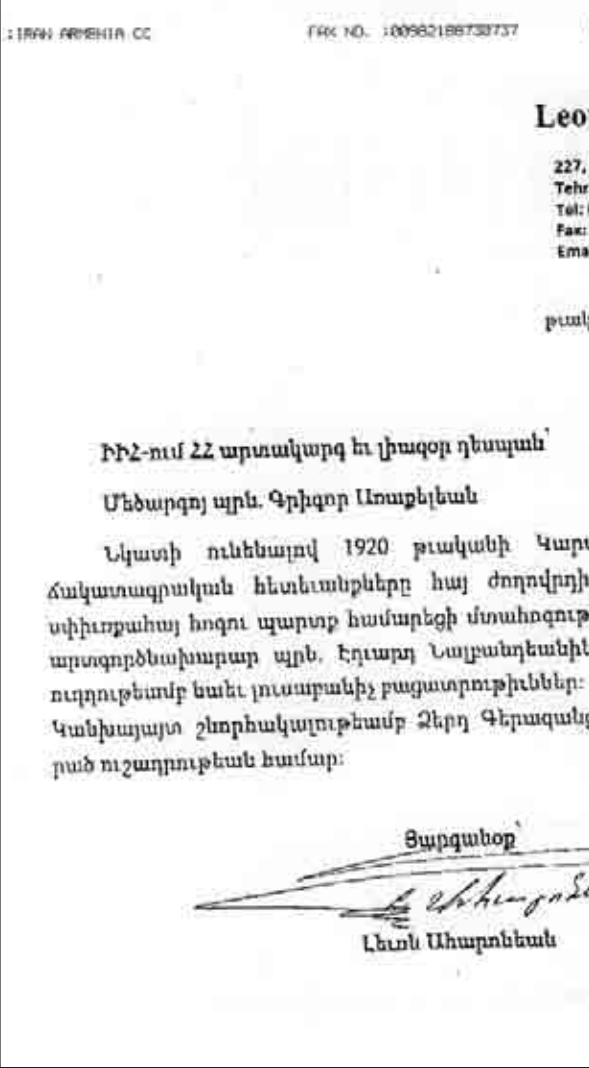
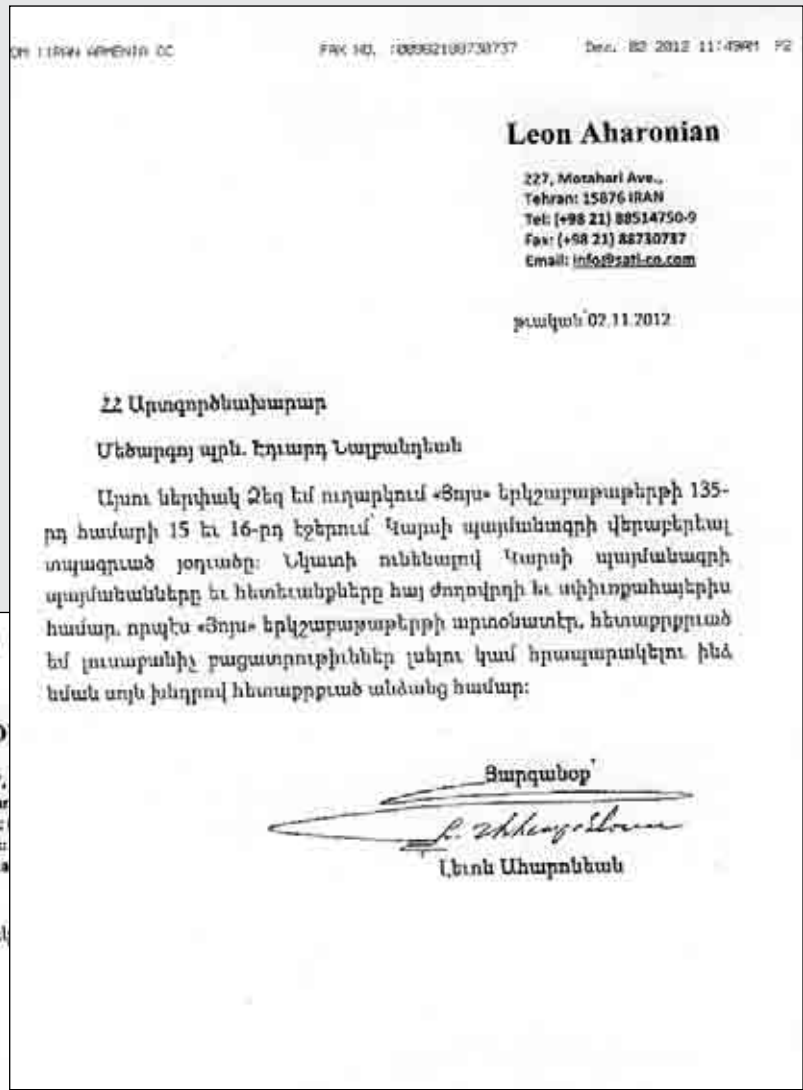
Ուզում եմ խոստովանել, որ էս երկուսը՝
Ազատ Մաթեանն ու Ծատուրօղլին,
այլեւս իրար հետ չեն սազում: Մէկը
միւսին նախանծում է: Երբ Ազատը
Հանդէս եռամսեայում սկսեց տպագրել,
Ծատուրօղլին նախանծութիւնից պայթում
էր, բայց Հանդէսի խմբագիրը՝ Սուրէնեանը
պատրաստ չէր նրա գործերը տպել եւ
ասում էր մենք շատ մոդէռն եւ փոստ-
մոդէռն մարդիկ ենք, մեզ վայել չէ նման
բաներ տպագրելը:

Միջոցառման ընթացքին արտայայտեց
նաեւ Ազատ մաթեանի երկար տարիների
ընկեր եւ նրա վերջին գրքերի մեկենաս՝
Հրաչ Միրզախանեանը: Նա ասաց, որ
Ազատին կարելի է դիմել ցանկացած դժա-
րութեան ժամանակ եւ նա միշտ պատ-
րաստ է լսել եւ օգնել: Նա ընթերցեց նաեւ
արտասահմանում բնակող Ազատի մի
բանի մտերիմ ընկերների ուղերձները:

Ծրագրի հաղորդավարն էր իրանակա-
նադահայ դերասան-բեմադրիչ՝ Լեւոն
Խանգեալդեանը: Լեւոնը կազմակերպիչ
յանձնախմբին օգնել էր նաեւ որպէս
գեղարուեստական ծրագրի ձեւաւորման
գործում: Նա ծրագրերի զանազան մասերի
միջեւ ինքն էլ արտասահմանում էր Ազատի
թարգմանութիւններից եւ բանաստեղծու-
թիւններից:

**ԼԵՒՈՆ ԱՅԱՐՈՆԵԱՆԻ
ՀԱՐՑՈՒՄԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ԱՐՏԳՈՐԾՆԱԽԱՐԱՐԻՑ
ԵՒ ԻՐԱՆՈՒՄ ՀՀ
ԴԵՍՊԱՆԻՑ
ԿԱՐՍԻ ՊԱՅՄԱՆԱԳՐԻ
ՄԱՍԻՆ**

«Յոյս»-ի համար 135-ում Կարսի պայմանագրի մասին տպագրած յօդածի տեղեկությունների հիման վրայ, թերթիս արտոնատեր՝ Լեւոն Ահարոնեանը առանձին նամակներ է յղել ՀՀ արտգործնախարար՝ Էդարդ Նալբանդեանին և Իրանում ՀՀ դեսպան՝ Գրիգոր Առաքելյանին և նրանցից խնդրել է լուսաբանել այդ պայմանագրի ներկայ վիճակը: Ստորև ներկայացնում ենք նամակների պատճենը:

ՀՀ ՎԱՐՉԱՊԵՏ՝ ՏԻԳՐԱՆ ՍԱՐԳՍՅԱՆ. ԻՐԱՆԻ ԴԵՄ ԿԻՐԱՌԻՈՂ ՊԱՏԺԱՄԻՋՈՑՆԵՐԸ ՎՆԱՍՈՒՄ ԵՆ ՀԱՅ-ԻՐԱՆԱԿԱՆ ՆԱԽԱԳԾԵՐԻՆ

«Իրանի դեմ կիրառուղ միջազգային պատժամիջոցները շատ ուժեղ հարվածում են մեր տնտեսությանը, քանի որ մենք այսօր երկու ելք ունենք դեպի միջազգային շուկա՝ Վրաստանով ու Իրանով»,-«Ինտերֆաքս»-ին տված հարցազրույցում ասել է ՀՀ վարչապետ Տիգրան Սարգսյանը:

Նրա խօսքերով, Իրանի դեմ կիրառվող միջազգային պատժամիջոցները զրոյացնում են Իրանի հետ աշխատելու Հայաստանի հնարավորությունները, այդ թվում բեռնավորխաղրումների առումով:

«Ղա շատ լուրջ խնդիրներ է ստեղծում, այդ իսկ պատճառով առեւտրաշրջանառության ցուցանիշը Իրանով եւ Իրանի հետ փոքր է: Խնդիրներ են առաջանում նաեւ Մերձավոր Արեւելք արտահանում իրականացնելու հարցում, ինչը կրճատում է դիվերսիֆիկացիայի հնարավորությունը, բարդ մրցակցային պայմաններ է ստեղծում տրանսպորտային ծախսերի ավելացման հաշվին: Իրանի կողմից ներդրվող սահմանափակումները, այդ թվում՝ արժույթային գործողությունների վրա, զսպում են տնտեսվարող սուբյեկտների կապերը Հայաստանի ու Իրանի միջեւ, իսկ այդ ամենը շատ բացասական է ազդում մեր տնտեսության վրա»,-ասել է նա:

Նա նաեւ նշել է, որ բոլոր այդ հարցերը բարձրացվում են արեւմտյան գործընկերների հետ հանդիպումներում «ԵՄ-ն, Արժույթի միջազգային հիմնադրամը, համաշխարհային բանկը, բոլորն էլ հասկանում են, որ այդ ամենը լուրջ վնաս է հասցնում մեր տնտեսությանը: Չնայած, ոչ միայն մեր տնտեսությանը: Շատ եվրոպական երկրներ եւս միջազգային պատժամիջոցների պատճառով որոշակի խնդիրներ են ունենում»:

Իրանից Հայաստան երկաթգծի ու նավթամուղի կա-

ռուցման վերաբերյալ բանակցություններին անդրադառնալով, Տիգրան Սարգսյանն ասել է՝

«Մենք մեր իրանցի գործընկերների հետ հուշագիր ենք ստորագրել այդ երկու կարեւորագույն ենթակառուցվածքային նախագծերի իրականացման նպատակահարմարության, դրանց իրականացման անհրաժեշտության եւ երկկողմանի պարտավորությունների մասին: Երկաթգծի առումով, մենք համաձայնագիր ենք կնքել օպերատորի հետ, ով Հայաստանի տարածքում նախագծի ֆինանսավորումն իրականացնել պատրաստ մասնավոր ներդրողներ է փնտրում: Իր հատվածի ֆինանսավորումն իրականացնելու է իրանական կողմը: Ինչ վերաբերում է նավթամուղին, այժմ աշխատում ենք տեխնիկական խնդրի վրա եւ այդ նախագծի ծախսատարության գնահատման, ժամկետների ու արժեքի վրա: Այդ երկու հարցերն էլ հայիրանական հարաբերությունների օրակարգում են»:

Վարչապետն ընդգծել է, որ միջազգային պատժամիջոցներն իհարկե դժվարացնում են նավթամուղի կառուցմանն ուղղված աշխատանքները, ազդում են դրանց արդյունավետության ու իրականացման ժամկետների վրա:

«Վերջերս, սակայն, մենք Իրանի հետ սահմանին Հիդրոէլեկտրակայանի կառուցում ենք սկսել: Ղա համատեղ նախագիծ է, որը ֆինանսավորվում է մեր Իրանի գործընկերների կողմից: Մենք այս նախագիծը սկսել ենք նախանշված ժամկետից ուշացումով: Նույնը վերաբերում է նաեւ մյուս երկու նախագծերին: Որոշակի ուշացումով, բայց մենք ճիշտ ուղու վրա ենք»,- ասել է վարչապետը:

Ինչ վերաբերում է Իրանի միջուկային ծրագրին եւ Իսրայելի կողմից՝ Իրանին հարվածելու հավանականությանը, Տիգրան Սարգսյանը նշել է, որ դա շատ վատ կանդրադառնա տարածաշրջանի վրա եւ Իրանի ուղղակի հարեւանների վրա:

«Ղա կարող է բացասական իրադարձությունների շղթա առաջացնել, որոնք հետագայում շատ դժվար կլինի կանգնեցնել: Մեր դիրքորոշումը հետեւյալն է՝ մենք կողմ ենք բոլոր հարցերի լուծմանը խաղաղ բանակցային գործընթացի միջոցով: Շատ կարեւոր է, որ ատոմի խաղաղ օգտագործման հարցում Իրանին հաջողվի պայմանավորվել միջազգային հանրության հետ», ընդգծել է վարչապետը:

Աղբիւր՝ eMedia.am / 26.11.2012

ԱՄԷՆ ԲԱՆ ԲՈՒՍԱԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ ՄԻՍ ՈՒՏԵՆ, ԹԷ՞ ՉՈՒՏԵՆ

Մսից եւ կենդանական ծագման այլ սննդատեսակներից հրաժարողների թիւն աշխարհում օրըստօրէ աճում է, ինչը սննդաբանների եւ լայն հասարակութեան շրջանում իրարամերժ քննարկումների տեղիք է տալիս: Արդիւնքում հարց է ծագում. «Միս ուտե՞լ, թե՞ չուտել»:

Փիլիսոփայութիւն, քմահաճութիւն, թե՞ ուշադրութիւն սեփական առողջութեան նկատմամբ

Տարբեր մեկնաբանութիւններ ունի «բուսակերութիւն» (լատիներէն vegetatio՝ բուսականութիւն բառից) բառը, եւ բոլորի իմաստը նոյնն է. մարդկային օրգանիզմի համար բնական է համարուում միայն բուսական ծագման սնունդը, իսկ կենդանական ծագում ունեցողը անթոյլատրելի երեւոյթ է, քանզի այն հետեւանք է կենդանու մահուան:

Բուսակերներին կարելի է բաժանել մի քանի հիմնական խմբերի:

Առաջին խմբի ներկայացուցիչները «վեգաններն» են, որոնք իրենց սննդակարգում խիստ սահմանափակումներ են մտցնում: Վերջիններս իրենց սննդից իսպառ բացառում են կենդանական ծագման մթերքը՝ օգտագործելով միայն բանջարեղէն, միրգ, հատիկաւոր եւ այլ բոյսեր: Նոյնիսկ կաթնամթերքի ստացման ժամանակակից տեխնոլոգիաները, ըստ վեգանների, իրականացւում են կենդանիների շահագործման հաշւին, ինչը խախտում է բուսակերութեան հիմնական կանոնները: Այս խմբի որոշ ներկայացուցիչներ ծայրայեղ բուսակերներ են, որոնց «հումակեր» կամ «նատուրիստներ» են անւանում: Նրանք բուսական սննդամթերքն ուտում են միայն իրենց բնական ձեւով՝ առանց որեւիցէ մշակման, եւ ընդունում են միայն հա-

տիկաւոր բոյսերի խոշոր աղացման տարբերակը:

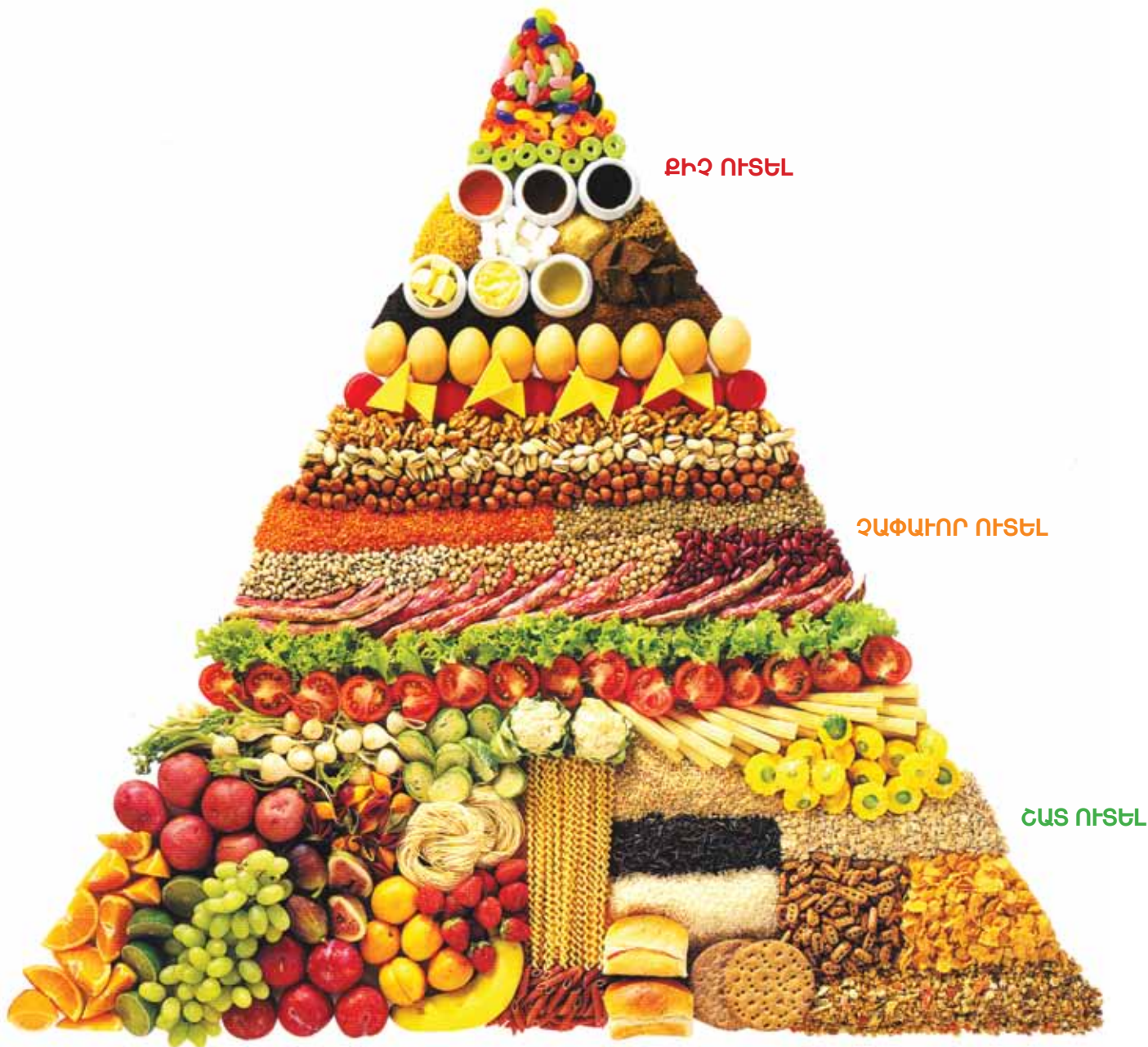
Երկրորդ խմբի ներկայացուցիչներն, այսպէս կոչւած, լակտոբուսակերներն են, որոնք իրենց սննդակարգում բուսական ծագման սննդից զատ ներառում են նաեւ կաթն ու կաթնային հիմք ունեցող մթերք: Այս խմբի «փիլիսոփայութիւնը», ըստ սննդաբանների, ւաւելի խելամիտ է:

Գոյութիւն ունի նաեւ լակտոբուսակերների մէկ այլ խումբ, որը չի բացառում նաեւ ծու ուտելը: Վերջիններիս անւանում են լակտովոբուսակերներ:

Երբեմն, սխալմամբ, բուսակեր են անւանում նաեւ այն մարդկանց, ովքեր չեն ուտում միայն խոշոր եւ մանր եղջերաւոր կենդանիների եւ թռչնի միս, սակայն իրենց սննդակարգում մեծ տեղ են տալիս ձկնեղէնին եւ ծովային այլ բարիքներին: Այսպիսի «կիսաբուսակեր» մարդկանց թիւը մեծ է, սակայն նրանց ո՛չ իրական բուսակերները, ո՛չ էլ միս նախընտրողներն իրենց «բանակից» չեն համարում:

Բուսակերութեան հիմնական դրդապատճառները

Անցեալում մարդիկ հրաժարուում էին «սպանդային» կերակրից՝ լոկ կրօնական կամ փիլիսոփայական նկատառումներից ելնելով, համաձայն որոնց, իւրաքանչիւր կենդանի արարած, ինչպէս եւ մարդը, ապրելու իրաւունք ունի: Կաթոլիկ եւ ուղղափառ ժողովուրդների մօտ բուսակերութիւնը հիմնականում տարածւած է վանականների շրջանում: Աշխարհիկ մարդկանց համար գոյութիւն ունեն պահքի շրջաններ, որոնց ժամանակ միս ուտելն արգելւած է: Բուսակերութիւնը տարածւած է նաեւ մահմեդական երկրների մոլեռանդ կրօնապաշտների շրջանում: Բուդայականների եւ

ԲՈՒՍԱԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ՊԻՐԱՄԻՆԸ

հինդուականների գրեթե մեծամասնությունը բացառում են միս ուտելը (այդ թվում նաեւ կրիչնայիտները): Հաւատալով հոգու վերածնմանը, նրանք այն կարծիքին են, որ սպանող իւրաքանչիւր ձկան, եղջերաւոր անասունի կամ նոյնիսկ գորտի հոգին կարող է այնուհետեւ «հանգրւանել» մարդու մարմնում. ահա թէ ինչու կենդանուն սպանելը հաւասարազօր է մարդ սպանելուն:

Ընդհանուր առմամբ, գրեթե բոլոր կրօնական համակարգերում մսակերութիւնից հրաժարւելը հոգին մաքրելու եւ կատարելութեան հասնելու կարելու նա-

խապայման է: Որոշ դէպքերում նման զոհողութեան գնալը միայն ընտրեալների համար է, որոշ դէպքերում էլ՝ պարտադիր տւեալ ուսմունքը դաւանող իւրաքանչիւր մարդու համար:

«Բուսակերութիւն» տերմինը շրջանառութեան մէջ է դրւել 1842 թ. «Բրիտանացի բուսակերների միութեան» կողմից, ընդ որում, ի սկզբանէ այն նշանակել է ոչ թէ զուտ բուսակերութիւն, այլ բարոյական եւ փիլիսոփայական առումներով ներդաշնակ կենսակերպ: Մեր օրերում մսակերութիւնից հրաժարւում են ոչ այնքան էթիկայի եւ բնապահպանութեան նկատա-

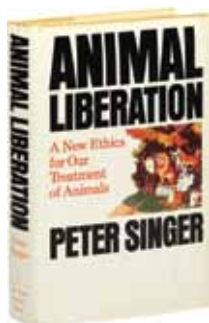
ռուններով, որքան առողջութիւնը պահպանելու եւ երկարակեցութիւն ապահովելու համար: 1987 թ. գերմանական համալսարաններից մէկի կողմից իրականացած սոցիոլոգիական հարցումների արդիւնքում պարզել է, որ արեւմտեան երկրներում բուսակերութեան անցնելն ունի հետեւեալ դրոյապատճառները.

- առողջութիւնը պահպանելու ձգտում (78%),
- էթիկա (69%),
- բնապահպանութիւն (35%),
- էսթետիկա (28%),
- կրօնական (23%),
- փիլիսոփայական (22%),
- տնտեսական (19%) եւ
- հիգիենիկ (9%):

Ամէնից շատ բուսակերներ կան երկու տարիքային խմբերում, որոնք են՝ 16-24 եւ 55-64 տարեկան մարդիկ: Որպէս կանոն, երիտասարդներն

աւելի հոգատար են կենդանիների հանդէպ եւ չեն ուզում նոյնիսկ անուղակի առունով «մասնակից» լինել վերջիններիս սպանողին: Ինչ վերաբերում է տարեցներին, ապա նրանք աւելի շատ հոգ են տանում իրենց առողջութեան մասին: Մեր օրերում բուսակերութեան ջատագովների թիւն աշխարհում օրէցօր աճում է եւ շուտով կը հասնի 1 մլրդ-ի: Այս առունով աշիւծի բաժինն ընկնում է Հարաւ-Արեւելեան Ասիայի բնակիչներին (միայն Հնդկաստանի բնակչութեան մօտ 80%-ը միս չի ուտում): Եւրոպայում եւ Ամերիկայում մսակերութեան դէմ պայքարողների թիւը տատանում է 7-10%-ի միջեւ: Բուսակերներն այլեւս «սպիտակ ագռաւներ» չեն. գնալով աւելանում է բուսակերների համար նախատեսած ճաշարանների եւ ռեստորանների թիւը, իսկ այդ վայրերում ճաշողների համար ստեղծել է յատուկ միութիւն, որը պաշտպանում է բուսակերները:

«ԿԵՆՂԱՆԻՆԵՐԻ ԱԶԱՏԱԳՐՈՒՄԸ» ԳԻՐՔԸ

1975 թ.ականին Աւստրալիայում հրատարակեց «Կենդանիների ազատագրումը» խորագրով մի գիրք, որը մեծ ընդունելութիւն գտաւ ողջ աշխարհում կենդանիների իրաւունքները պաշտպանող շարժման հետեւորդների շրջանակներում: Գրքի հեղինակ՝ Պիտեր Սինգերը, իհարկէ, մերժում է օգտագործել «իրաւունքներ» եզրը, երբ խօսքը մարդու եւ այլ կենդանիների յարաբերութիւնների կարգաւորման մասին է: Նրա կարծիքով, մարդիկ պիտի նկատի առնեն կենդանիների բարեկեցութեան վերաբերող հարցերը, քանի

որ կենդանիները ունակ են զգալու ցաւը: Նրա տեսակէտները համապատասխանում են bio-centrism (կենսակենտրոն) փիլիսոփայութեան սկզբունքներին: Սինգերը դէմ է կենդանիների շահագործմանը եւ հաւատացած է, որ պիտի հնարախարհին չափ պակսեցնել ողջ կենդանի աշխարհի ցաւը:

րի շահերը: Այդ միութեան անդամներն ակտիւ մասնակցութիւն են ցուցաբերում հանրային եւ գիտական քննարկումներին եւ փորձում են հնարաւորինս լաւ ներկայացնել բուսակերութեան առաւելութիւնները: Սակայն, այնուամենայնիւ, բիֆշտեքսների սիրահարները չեն շտապում զիջել իրենց դիրքերը: Բուսակերութեան զարգացման գործում մեծ դեր է խաղացել կենդանիների պաշտպանութեանն ուղղւած շարժումը եւ, մասնաւորապէս, աստրալիացի գիտնական Պիտեր Սինգերի աշխատութիւնները: Իր «Կենդանիների ազատութիւն» գրքում Սինգերն ամենայն մանրամասնութեամբ նկարագրում է կենդանիների ու թռչունների բուժման եւ սպանդի աննկարագրելի դաժան պայմանները: Հեղինակը նշում է, որ միայն անզօրութիւնը, անտարբերութիւնն ու անզուսպ որկրամոլութիւնն են մարդուն ստիպում չհրաժարել այնպիսի տզեղ սովորութիւնից, ինչպիսին մսակերութիւնն է: Պիտեր Սինգերի գիրքը մեծ յեղափոխութիւն առաջացրեց մարդկային գիտակցութեան մէջ:

Միս. կողմ թէ՛ դեմ

Ժամանակակից սննդաբանութիւնը, հիմնւելով ֆիզիոլոգիայի եւ բիոքիմիայի դասական հետազոտութիւնների վրայ, խորհուրդ է տալիս սնել թէ՛ բուսական եւ թէ՛ կենդանական ծագման սննդամթերքով: Գիտնականները պարզել են, որ կենդանական ծագման մթերքում մարդու օրգանիզմի բնականոն գործունէութեան համար անհրաժեշտ ամինաթթուների քանակը կրկնակի անգամ աւելի շատ է, քան բուսական ծագման մթերքում: Բուսակերութեան պարագայում օրգանիզմի սպիտակուցների եւ, յատկապէս, ամինաթթուների պակասը լրացնելու համար անհրաժեշտ է ուտել շատ մեծ քանակութեամբ հատիկաւորներ, իսկ մարսողական համակարգի օրգանների համար բջջանիւթի մեծ քանակութիւնը կարող է լուրջ խախտումների յանգեցնել: Բացի այդ՝ բուսական ծագման սպիտակուցն աւելի դժարութեամբ է մարսւում, քան կենդանական ծագմանը:

Աւելին, ծուն, միսը, լեարդը եւ ձկան իւղոտ միսը հարուստ են մի շարք կենսական կարեւորութիւն ունեցող վիտամիններով: Այս պարագայում սննդաբանների մի խումբ եկել է այն եզրակացութեան, որ բուսակերութիւնը յղի է օրգանիզմում B12 վիտամինի քաղցի

առաջացմամբ, վիտամին, որը կարեւորագոյն դեր ունի արիւնաստեղծման համար:

Այսպիսով, հետեւելով այն տեսակէտին, որ մսից եւ ձկնեղէնից հրաժարելը կարող է յանգեցնել օրգանիզմում սպիտակուցների եւ որոշ վիտամինների պակասին, եւրոպացիները շարունակում են կենդանական ծագման սնունդ օգտագործել:

Բուսակերները, սակայն, այս տեսակէտին թերահաւատութեամբ են մօտենում եւ պարզաբանում, որ հազարամեակներ շարունակ աշխարհի շատ ու շատ ժողովուրդներ «մի կտոր միս» անգամ չեն կերել եւ, այդուամենայնիւ, առողջ եւ երկարակեաց են եղել:

Մսի օգտագործումը սննդի մէջ աւելի մեծ զարգացում է ապրել յատկապէս XX դարում, երբ մարդկութիւնը յայտնագործել է սառնարանը: Մսակերութեան ընդդիմադիրները միաձայն պնդում են, որ ֆիզիոլոգիական

տեսանկիւնից մարդ արարածի օրգանիզմն աւելի լաւ է մարսում բուսական ծագման սնունդը: Որպէս կանոն, մսակերների մօտ շատ յաճախ փորկապութիւններ եւ աղիքային ինտոքսիկացիաներ են արձանագրւում, ինչը պայմանաւորւած է օրգանիզմի կողմից մսամթերքի դանդաղ մարսելու հետ: Մսի չարաշահման պարագայում օրգանիզմում կուտակւում են մեծ քանակութեամբ ազոտական միացութիւններ, ինչի արդիւնքում թթաւիմնանային հաւասարակշռութիւնը խախտւում է, եւ կարող

են զարգանալ այնպիսի հիւանդութիւններ, ինչպիսիք են՝ միգրաթեային դիաթեզը եւ պոդագրան: Ինչպէս բուսակերներն են նշում, կենդանու քաշն աւելացնելու եւ մի շարք հիւանդութիւնների դէմ պայքարելու նպատակով անասնաբոյժները յաճախ նրանց հորմոնալ միջոցներ են տալիս, տարբեր պատաստումներ են կատարում եւ հակաբիոտիկներ ներարկում, որոնց ազդեցութիւնը մարդկային օրգանիզմի վրայ, որպէս կանոն, հաշի չի առնւում: Շատ յաճախ մարդու մօտ վարակիչ հիւանդութիւնների պատճառ կարող են դառնալ կենդանական ծագման սննդի օգտագործումը:

Այժմ խօսենք սպիտակուցների մասին: Եթէ հաշի առնենք այն հանգամանքը, որ մարդու օրգանիզմի համար սպիտակուցների օրական անհրաժեշտ պաշարը միջինում պէտք է կազմի 150 մգ, ապա միայն բուսական ծագման սնունդ ընդունելու պարագայում

Սոկրատես

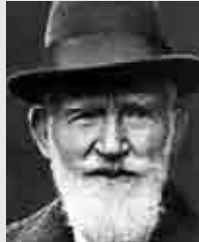
Ժան-ժակ Ռուսո

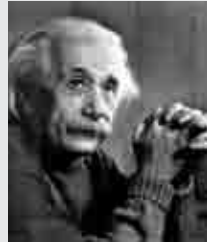
Լև Տոլստոյ

Մահաթմա Գանդի

Ջորջ
Բեռնարդ Շոու

Էյնշտեյն

ԱՆԻԱՆԻ ԲՈՒՍԱԿԵՐՆԵՐ

Բուսակերները յաճախ են մէջբերում այն հռչակաւոր մարդկանց անունները, որոնք բուսակեր են եղել: Ըստ նրանց, բուսակերութեամբ մարդկութեան լաւագոյն ներկայացուցիչների հետ մի շարքում կը յայտնուէք, այնպիսիներ, ինչպիսիք են՝

- Պիլթագորասը
- Սոկրատեսը
- Պլատոնը
- Պլուտարքոսը
- Լեոնարդո դա Վինչին
- Մոնտենը
- Ակբար Մեծը
- Ջոն Միլտոնը
- սըր Իսահակ Նիուտոնը
- Վոլտերը
- Բենջամին Ֆրանկլինը
- Ժան-ժակ Ռուսոն
- Լամարտինը
- Պերսի Բիշօ Զեյլին
- Ռալֆ Ուոլդո Էմերսոնը
- Լև Տոլստոյը
- Ջորջ Բեռնարդ Շոուն
- Ռաբինդրանաթ Տագորը
- Մահաթմա Գանդին
- Ալբերտ Շայնշտայնը
- Էյնշտեյնը
- և շատ այլք:

սպիտակուցային քաղցի զարգացումը լիովին հաւանական է դառնում: Սակայն ճապոնիայում, Մեծ Բրիտանիայում եւ Միացեալ Նահագներում անցկացած որոշ հետազոտութիւններ ցոյց տւեցին, որ օրական 50-85 մգ սպիտակուցն էլ լիովին բաւարար է, որպէսզի մարդ արարածը լաւ ինքնազգացողութիւն, դիմադրողականութիւն եւ աշխատունակութիւն ունենայ: Ըստ այդ հետազոտութիւնների՝ միայն կերակրող մայրերի եւ դեռահասների օրգանիզմն է, որ օրական առնազը 100 մգ սպիտակուցի կարիք ունի: Այս թւերն անհրական են զուտ բուսակերութեամբ ապրող մարդկանց համար, եւ իսկապէս, շատ դժուար է օրգանիզմին անհրաժեշտ ամինաթթուների պաշարը լրացնել միայն բուսական ծագման սպիտակուցներով: Այդ իսկ պատճառով սննդաբանները բուսակերներին խորհուրդ են տալիս չհրաժարուել կաթնամթերքից, որը լիարժէք սպիտակուցների բնական աղբիւր է: Կաթի եւ ձիւ մէջ մեծ քանակութեամբ B12 վիտամին կայ, ուստի լակտոբուսակերները հնարաւորութիւն ունեն խուսափել դրա քաղցից: Իսկ նրանց համար, ովքեր իսպառ հրաժարում են կենդանական ծագման սննդից, B12-ի անհրաժեշտ պաշարն ապահովելու համար յատուկ նպատակով մշակուել եւ ստացուել է մթերք, որի մէջ մեծ քանակութեամբ սոյայ եւ հատիկաւորներ կան:

Ի շահ առողջութեան

Մսից հրաժարուելու օգտակարութիւնը գնահատելու նպատակով ներկայացնենք ընդամենը վիճակագրական հետազոտութիւնների որոշ տւեալներ, որոնցում համեմատում են բուսակերների եւ խառը սնունդ նախընտրողների շրջանում տարբեր հիւանդութիւնների առաջացման հաւանականութիւնը:

Բուսակեր տղամարդիկ շաքարային դիաբետով հիմնականում չեն հիւանդանում, իսկ խառը սնունդ նախընտրողների մօտ՝ հիւանդացութիւնը կազմում է 2,6%: Խառը սննդին նախապատուութիւն տուող կանանց շրջանում հիւանդանալու հաւանականութիւնը բուսակերների համեմատ կրկնակի բարձր է:

Խառը սնունդ նախընտրող տղամարդիկ 2, իսկ կանայք՝ 5 անգամ աւելի շատ են տառապում զարկերակային զերճնշմամբ, քան բուսակերները:

Բազմաթիւ գիտական հետազոտութիւնները ցոյց են տալիս, որ բուսակերների արեան մէջ խոլեստերինի եւ այլ աթերոզէն լիպիդների քանակութիւնը նազագոյն մակարդակի է, ինչը նրանց հնարաւորութիւն է տալիս խուսափել մի շարք սրտանօթային հիւանդութիւններից եւ դրանց բարդացումներից, այդ թւում նաեւ սրտամկանի ինֆարկտից: Վիճակագրական տւեալների համաձայն, մսակեր տղամարդկանց շրջանում սրտամկանի ինֆարկտի հաւանականութիւնը 5 անգամ աւելի մեծ է, քան բուսակեր տղա-

մարդկանց մօտ:

Բջջանիթով հարուստ բուսական սնունդ օգտագործելը նպաստում է մարսողական համակարգի օրգանների օպտիմալ գործունեությանը եւ խոչընդոտում փորկապութիւնների առաջացմանը: Խառը սնունդ ընդունող տղամարդկանց մօտ լեարդի, լեղապարկի, լեղուղիների եւ ենթաստամոքսային գեղձի հիւանդութիւնները 2 անգամ ավելի շատ են գրանցուում, քան բուսակեր տղամարդկանց մօտ:

Բժշկական գրականութիւնը եւս պնդում է, որ չարորակ նորագոյացութիւնների առաջացումը ինչ-որ չափով պայմանաւորուած է մսի, ձիւ, պանրի եւ կենդանական ծագում ունեցող ճարպերի ու սպիտակուցների չարաշահմամբ: Որոշ տւեալների համաձայն, շաքաթական մէկ անգամ տաւարի, խոզի կամ ոչխարի միս ուտելը աղիների քաղցկեղով հիւանդանալու հաւանականութիւնն ավելացնում է 40%-ով, իսկ շաքաթական 5-6 անգամ ուտելու պարագայում այդ հաւանականութիւնն ավելանում է 80%-ով:

Վերոնշեալ տւեալները բուսակերներին հիմք են տալիս կարծելու, որ իրենց սնւելու կարգն ավելի ռացիոնալ է, եւ այն թոյլ է տալիս երկարացնել կեանքի տւելոյութիւնն ու կանխել մի շարք հիւանդութիւնների զարգացումը: Եթէ ժամանակակից սննդաբանները որոշակի վերապահութեամբ են մօտենում վեգանների սնւելու կարգին, ապա լակտոբուսակերների կողմից առաջարկուող սնւելու մեթոդները ֆիզիոլոգիական տեսանկիւնից կատարելապէս ընդունելի են, քանի որ դրանք ամբողջութեամբ բաւարարում են օրգանիզմի բնականոն գործունեութեան համար անհրաժեշտ սննդի պաշարները: Ի դէպ, մսամթերքից հրաժարելու անվըտանգութիւնը պաշտօնապէս հաստատուել է նաեւ ամերիկեան սննդաբանների ասոցիացիայի կողմից: Ժամանակակից սննդաբանութիւնը, հիմնւելով ֆիզիոլոգիայի եւ բիոքիմիայի դասական հետազօտութիւնների վրայ, խորհուրդ է տալիս սնւել թէ՛ բուսական եւ թէ՛ կենդանական ծագման սննդամթերքով: Հնդկաստանի հնագոյն փիլիսոփայական ուսմունքներից մէկի՝ ջայնիզմի կանոնները, կեանքի բոլոր ձեւերի նկատմամբ հոգածութիւնն ու յարգանքը հասցրել են կատարելութեան: Անշնար մժեղին կամ թրթուրին պատահաբար չվնասելու համար որոշ ջայնիստներ քայլելիս յատուկ փոքրիկ ավելներով ավում են իրենց առջեւի հողը կամ իրենց հագուստին փոքրիկ զանգակներ են կախում, որպէսզի կենդանիներին «նախազգուշացնեն» իրենց մօտենալու մասին: Իսկ պատահաբար ջրի հետ որեւէ չնչին օրգանիզմ կուլ չտալու նպատակով ջայնիստները նախապէս ֆիլտրում են ջուրը:

Աղբիւր՝ www.med-practic.com

ԲՈՒՍԱԿԵՐՆԵՐԻ ՏԵՍԱԿՆԵՐԸ

Վեգաններ

Իրենց սննդից իսպառ բացառում են կենդանական ծագման մթերքը՝ օգտագործելով միայն բանջարեղէն, միրգ, հատիկաւոր եւ այլ բոյսեր: Նոյնիսկ կաթնամթերքի ստացման ժամանակակից տեխնոլոգիաները, ըստ վեգանների, իրականացնում են կենդանիների շահագործման հաշիւն, ինչը խախտում է բուսակերութեան հիմնական կանոնները:

Լակտոբուսակերներ

Իրենց սննդակարգում բուսական ծագման սննդից զատ ներառում են նաեւ կաթն ու կաթնային հիմք ունեցող մթերք: Այս խմբի «փիլիսոփայութիւնը», ըստ սննդաբանների, ավելի խելամիտ է:

Լակտովորոբուսակերներ

Լակտոբուսակերների մէկ այլ խումբ չի բացառում նաեւ ձու ուտելը:

Կիսաբուսակեր

Երբեմն, սխալմամբ, բուսակեր են անւանում նաեւ այն մարդկանց, ովքեր չեն ուտում միայն խոշոր եւ մանր եղջերաւոր կենդանիների եւ թռչնի միս, սակայն իրենց սննդակարգում մեծ տեղ են տալիս ձկներէնին եւ ծովային այլ բարիքներին:

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆ

ԴՐԱՆԻՑ ԲԱԴԹԱՐ

Ծառուրոզլու ասած

Տեսք, ինչ դիմաթ էլավ քսանմեկերորդ դարումը,
Հարավումը վեճ ու կռիվ, հյուսիսում նրանից բաղթար:
Ինչ թանգութուն ու սով էլավ էս լեն ու բոլ աշխարումը,
Արևելքը խառն ու խռիվ, արևմուտ՝ նրանից բաղթար:

Եվրոպական երկրներում «տնտեսական կրիզիս» է,
Արաբական աշխարհումը «հեղափոխական մայիս» է,
Գեղ ու քաղաք պայթեցնում են, աշխարհն արյան բաղանիս է,
Լիբիա , Իրաք ու Աֆղան, Սուրիա նրանից բաղթար:

Իրար հետ կռիվ են տալիս այսռումը ձին ու ջորին,
Մեջտեղումը խեղճ էշըն է քացի ուտում իրա փորին,
Քյասիթ մարդիկ թանգութունից վայ են տալիս իրանց օրին,
Հավի գինը տուն է քանդում, ձվինը նրանից բաղթար,

Կանաչն ի՞նչ է, կանաչ խոտը էլավ քիլոն իրեք հզար,
Մարդու ջանը դող է ընկնում, եփ կնիկն էրթում է բազար,
Մե քիչ ռեհան, մե քիչ թառա, մե կես քիլո բողկ ու գազար,
Հորթի միսըն, էլավ ոսկի, գառանը նրանից բաղթար:

Ասի, կնիկ, միս չենք ուտի, առողջությանը վնաս է ,
Կուտենք խաշած բանջարեղեն, հենց բռնե թե ծոմ ու պաս է,
Կեսօրիքը տուր հաց ու սոխ, քշերներն էլ թթու մախոխ,
Ասավ. սոխն էլ է թանգցի, սխտորը նրանից բաղթար:

Անցյալները էժան բանին ասում ինք. էս ջրի գին է,
Ջուրը լցրել շշերու մեջ, ասում են. էս հանքային է,
Վայ՛, ձեր տունը չքանդվի, ախեր էլ էս ի՞նչ օյին է,
Ջուրն էսօր բենգինից թանկ է, բենգինը նրանից բաղթար:

Ուտելիքին փող ես տալիս, չես իմանում բերնիդ համը,
Շիմիայի քութ են տալիս ու կապում են խալխի դամը,
Աստված չանի, այ ժողովուրդ, հանկարծ ցավա ձեր ատամը,
Քաշելը բաղթախտութուն է, սարքելը նրանից բաղթար:

Աչք ես թեքում, ամսավերջ է, պիտի ցնծաս տանդ վարձը,
Կնիկդ էլ հեյ միտդ է քցում ամուսնության տարեդարձը,
Դե , հիմի արի, հալլ արա խանումիդ նվերի հարցը,
Օսկու գինը փիր է վառում, դոլարը նրանից բաղթար:

Աղջիկ ունես պսակելու, փող օր չունես ուզող չկա,
Տղեդ հարուստ հարս է ուզում, իրար զցող, դող չկա,
Աղքատ հեր ես, խրատներիդ անգաջ դնող, լսող չկա,
Կինդ էրես է թեքում քեզնից, էրեխեդ նրանից բաղթար:

Ու՞մ ձեռին է թելի տուտը, ո՞վ է առնում, ո՞վ է տալում,
Վալլա ես էլ շվարել եմ, խալխի գլխին ի՞նչ է գալում,
Աշուղ Սայթա Նովի նման Ծառուրոզլին ասավ, գալում,
«Էրեկ լավ էր , քանց վուր էսօր», էգուցը սրանից բաղթար:

Մերս ասում էր. «Ծառուրոզլի , դու ծնվել ես սովի տարին,
Պատերազմ էր ու թանգութուն, վեց դռան էր մե ջամ գարին,»
Ես ծերացա, ջահելների աղթաթը թող անի բարին,
Գալս պատերազմով էլավ, էրթալս՝ նրանից բաղթար:

Օգոստոս 2012 / Նոր Ջուղա

ՏՈՒՆԴԱՐՁԻ ԿԱՐՕՏԱԽՏ

Յովսէփ Նազլումեան
Նկիրում եւ Աւօ Յարութիւնեանին

*
Մառախտուղի մէջ ձմեռւայ՝ կորած շաւիղ
Եւ մի տղայ, սրտին որբ՝ մեղմ գգւանք տաղի
(Դու յիշում ես) կանգնած, ձեռքին համեստ տաւիղ
Եւ վիշապ-հողմ բոցակիզող ու կատաղի

1/12/84

*
Գգուող գրկի մէջ գորշ մառախտուղի
Սիրտս թաքցրած, յիշում եմ յաճախ
Քեզ եւ նշոյլը բարձրացող մխի
Ցուրտ օրերի մէջ խաւարած օջախ
Նոր կրակներ եւ սրտիս խոստանում
Որ յառնի մի պահ մի այլ ոստանում

25/3/87

*
Ասաց գրիր, գրիր արագ
Երգդ հագիւ մարած կրակ,
Գուցէ յանկարծ վառւի կրկին
Եւ բարձրանայ մուխը բարակ

17/9/86

*
Օրեր տանում էք ինձ ու՞ր
Փութով անմիտ եւ իզուր
Երբ չեմ հասնում ոչ մի տեղ
Խռով ծովի մէջ այս նեղ
Ալիքների մէջ ձեր հոծ
Անհաշտ, անջատ հողմակոծ
Չկան անգամ երկու օր
Որ կազմեն խեղճ մի օրօր

17/9/86

*
Առանց անկիւն
Օրերն անգոյն
Օղակ-օղակ
Քո մէջ քաղաք
Հիստում եմ կոյր
Շղթայ հաստ, կուռ
Ու կաշկանդում
Ինձ քո բանտում

30/5/92

*
Յորձանք տուող հոծ ամբոխում
Հոսանքի հետ քայլ ես փոխում
Եթէ կանգնես քարէ պահակ
Կը ծեծի քեզ ամէն կոհակ
Պիտի դառնաս փշուր, փոշի
Կամ հողմերի մէջ թուփ փշի

25/2/87

*
Մի պահ ինձ հետ մի պահ հեռու
Արել ես ինձ շրջիկ ուրու
Շեղում եմ ես՝ շրջնոլիկ հուր
Կորածներին խաւարում կոյր
Ինքս էլ կորած, հալածւած ճորտ
Ոչ ուղեկից, ոչ առաջնորդ
Գիշերայ մէջ մեղմ ու բարի
Չկայ նշան ճանապարհի

4/4/86

*
Կանգնել էր մարդը վերացած
Ու նայում էր կամուրջից ցած
Դէմքը դատարկ, աչքերն անթարթ
Եւ հոսում էր գետը հանդարդ

30/4/85

*
Ամպերի տակ գմրուխտ արօտ
Մոխիր սրտի մարմանդ կարօտ
Առանց պաշար եւ անձանաչ
Ճամբորդ շուրջը հողմի շառաչ
Ուղի պատած քարերով՝ սեպ
Չարտասանող անուն՝ Յովսէփ

31/12/86

լինելը, ձևերի ծածկագրված պատկերահիւս գորգը, բլուրների արտառոց ու անթեք ինքնաբաւութիւնը, որոնք յամառութեամբ կանգնած էին մարդկութեան առաջընթացի ճանապարհին:

Աշխատանքի գնալուց առաջ նա սեղանի լամպի տակ ուսումնասիրեց ատլասը՝ խոշորացոյցն անցկացնելով գետաբերանների, ովկիանոսների և հովիտների վրայով, Քարուլից մինչև Նիւ Եօրք, ճշգրիտ կենտրոնամետ շրջանագծով շարունակ տեղաշարժելով ծայրամասերից դէպի կենտրոն: Գրասենեակում հայտնաբերեց յառեց շողափայլ էկրանին՝ իր գահավէժ ու դատապարտած ապագային: Նա շղթայած էր իր Բլումբերգին: Եւ, այնուամենայնիւ, այդ Բլումբերգը, ինչպէս նա երբեմն անւանում էր իր սեղանին բազմած նորութիւնների որոնման համակարգը, աւելին էր, քան պարզապէս վատ լուրեր մշակող սարքը: Դա դրսի աշխարհի շտեմարան էր, թւային երթուղիների պահապան, մեծագոյն հարըստութեան և վերջինիս կործանմանը նպաստող:

Ֆինանսական աշխարհում նա յայտնի էր որպէս պարզապէս Ուեյն: Չհաստատուած լուրեր էին շրջում այն մասին, որ նրան տեսել են Օդէոնում, իսկ մէկը պնդում էր, որ տեսել է ձեռքով ուտելիս, նույնիսկ ափսէի վրայ միզելիս: Դրանց հաւատալ չարժէր, ասէկոսէներ էին, որոնք պէտք է հերքել, իսկ եթէ շուկան բաց է, դրա վաճառքից օգուտ ստանալ:

Տեղատարափ անձրևը թմբկահարում էր քաղաքի կենտրոնում գտնուող հեշային ֆոնդի 2 գրասենեակի պատուհանները: Ապա յանկարծակի անձրևը դադարեց, և արևի մի շող թափանցեց-անցաւ քուլայ-քուլայ ամպերի միջով: Ուեյնը դուրս նայեց: Շրջապատող բնապատկերը բաղկացած էր ապակու և պողպատի խտազանգւածից, ամպերի մէջ կորած ուղղաձիգ բանտաշէնքերից: Իր էլեկտրոնային համակարգին դէմ-յանդիման, նա զգում էր, ասես ռազմական ինքնաթիռի խցիկում լինէր, սոսկ շարժումից ու արագութիւնից կազմած մի արարած: Առտուրը կարծես ժամանակի և տարածութեան առքուվաճառք լինէր՝ նման գերձայնային օդանաւի օձագալար երթուղուն: Ոչ մի նշանակութիւն չուներ, թէ ո՞ւմ կողմից էր նա: Նա պատկանում էր այն հասարակութեանը, ուր գործարքները փոխարինում են մարդկային յարաբերութիւնները:

րին: Ապակու և պողպատի աշտարակներում չկային ո՛չ ընկերներ, ո՛չ բարեկամներ, կային միայն գործարքներ, որոնք հիմնականում կնքուում էին լռութեան մէջ կամ էլ օդորակիչի անկողմնակալ բզզոցի ներքոյ: Նա ուշադիր նայեց Բլումբերգին: Ամէն ինչ կրկին յըստակ դարձաւ: Երկու էկրաններին դեռևս ծանօթ գծապատկերներ էին: Դրա իւրաքանչիւր կէտը հիմնաւորած չափումների արտայայտութիւնն էր, իւրաքանչիւր կոտորակը՝ թաքնւած գանձի բանալի: Իւրաքանչիւր տասնորդական միաւոր արժանապատուութիւն էր աւելացնում անպատկառ հաճոյքին, մինչև որ 24 հազար բաժնեմասեր հատեցին գիծը: Յայտերն անգթօրէն աճում էին: Դրանից Ուեյնը ոչ ուրախանում էր, ոչ էլ առանձնապէս տխրում: Նա հպարտանում էր պատահականութեանն իշխելու մըտքից, սակայն, երբ բախտը երես էր թեքում նրանից, հազուադէպ էր բողոքում՝ ձևացնելով, որ իր վրայ չեն ազդում շուկայի շրջապատոյտները կամ էլ այն կեղտոտ խաղերը, որը կեանքն էր խաղում իր հետ:

էլ առանձնապէս տխրում: Նա հպարտանում էր պատահականութեանն իշխելու մըտքից, սակայն, երբ բախտը երես էր թեքում նրանից, հազուադէպ էր բողոքում՝ ձևացնելով, որ իր վրայ չեն ազդում շուկայի շրջապատոյտները կամ էլ այն կեղտոտ խաղերը, որը կեանքն էր խաղում իր հետ:

- Սա թշնամական յարձակում էր, – ասաց նրա բորսայական միջնորդը:
- Ինչպէ՞ս է դա ֆինանսաւորւում:
- Դեռ հաստատ չգիտենք, պարզապէս խփեց-անցաւ գիծը: Սպասի՛ր, հիմա կը գանգեմ մի քանի տղաների, ու նորից կը փորձենք:
- Պէտք չէ, մոռացիր դրա մասին: Արի պարզապէս ռա՛դ լինենք էստեղից:
- Օրացուցային երրորդ եռամսեակի վերջում նա իրեն յաղթող

զգաց: Շատ հեշային ֆոնդեր գումարներ էին կորցրել: Յերներն էլ անիծա՞ծ: Ինքը նախագուշացրել էր նրանց մօտեցող աղէտի մասին, բայց իրեն լսող չէղաւ: Իսկ հիմա պէտք է իրենց կեանքով վճարեն: Ո՞վ է մեղաւոր: Անցած շաբաթ նա զգուշացրեց ներդրումների կառավարչին Սաք Դոյից բաժնեմասեր գնելու վերաբերեալ: «Լսի՛ր, եղբայր, բոլորն էլ սիրում են համբուրգերը, – ի պատասխան խայթեց կառավարիչը: – Ես չգիտեմ դրա ճշգրիտ գինը, սակայն եթէ բարձրացաւ, Աստուած պահպանի Ամերիկան:

- Բայց էլ չի բարձրանայ,- ասաց Ուեյնը,- դրա տակը գոլ չկայ:
- Վստահիր ինձ, տե՞ս ոնց կը թռնի:

ՀԱՐԻԿԱՆՆԵՐԸ՝

- Թռնի, չէ՞ մի: Ախր թևեր չունի, ինչպե՞ս թռնի:
- Դէ ինչ-որ է, եղբայր:

Ուեյնն իր ուշադրությունը սևեռեց նեղն ընկած մէկ այլ արժեթղթերի շուկայի: Նա կորսիկական անտառափայտի ընկերության ծածկագիրը ներածեց Բլումբերգ: Բուստաչի եղբայրների ընկերությունն ամբողջ աշխարհում միակ թուղթ արտադրողն էր, որը գտնուում էր մի կողմ: Այն բորսայական միջնորդները, որոնք առքուվաճառքով էին զբաղում Բուստաչի արժեթղթերի շուկայում, չգիտեին, որ Կորսիկական կղզի է, կամ էլ որ դա Նապոլեոնի ծննդավայրն է, կամ էլ որ կորսիկացիները խօսում էին իրենց լեզուով, որը թերևս այնքան խորհրդավոր չէր, որքան հայերենը, սակայն բաւական դժար էր առանձնացնել որպէս այդպիսին: Նրանց հետաքրքրող միակ բանն այն էր, թէ արդե՞ք Բուստաչին յաջող տարի աւելի շատ անտառանիւթ կարտադրի նախորդ տարւայ համեմատութեամբ, կամ էլ կաւելացնի՞ արդե՞ք ծալքաւոր ստւարաթղթի արտադրութիւնը, կը բարձրանա՞յ արժեթղթերի գինը, թէ՞ կընկնի: Արժեթղթերի համընդհանուր շուկաներում ներդրողները գայլային անյագութեամբ էին տոգորած Բուստաչի արժեթղթերի նկատմամբ, և գնելու նրանց չնտածւած յանկարծահաս նոպաներին ինքնաբերաբար հետևում էին փսխման փուլերը:

Ոչ ոք չգիտէր այդ մոլի վարքագծի պատճառը: Արժեթղթերի շուկան ճիգեր էր գործադրում հետ մազլցելու շաբաթասկզբի մակարդակին, որին հետևեցին Լեման եղբայրները ներդրումային բանկի 4 կողմից դրական յանձնարարականներին:

- Ես խօսել եմ Լեմանների վերլուծաբանի հետ,- Ուեյնը բղաւում էր, սակայն ոչ ոքի դա առանձնապէս չէր վերաբերում: – Սա եղբայրներից այն մէկն է, որն իր քթից դէնը ոչինչ չի տեսնում:

- Մէկ դուլարով բարձրացաւ,- եկաւ նրա միջնորդի պատասխան IM5-ը:

- Ձև են անում, աւելի շատ վաճառիր:

- Եղպէս էլ կանեն, չէ՞:

Մի քանի րոպէ անց սկսեց Լեմանների արժեթղթերի անկումը, ինչպէս և կանխատեսել էր Ուեյնը:

- Ես գիտեի, որ ճիշտ եմ: Անիծեալն աւելի արագ է ցած իջնում, քան ուկրայինուհի պոռնիկը:

Այդպէս նա նստած էր իր Բլումբերգի առջև, սառած, հետևելով թևերի անկմանը, կարծես աշխարհը մօտենում էր դանդաղ, քաղաքակիրթ վախճանին: Եթէ պատմութիւնն ընդունենք որպէս ուղեցոյց, ապա ոչ ոք չգիտէր, թէ ի՞նչ կը պատահէր յետոյ: «Վաճառի՛ր, վաճառի՛ր, վաճառի՛ր,- բղաւեց Ուեյնը Բլումբերգի մէջ,- «Վաճառի՛ր, թէ չէ վերջներս կը գայ

Անգլերէնից թարգմանեց Լուսինէ Մխիթարեանը

Հարիկանը հսկայ պտտուող արեւադարձային (tropical) փոթորիկ է, որը կարող է պարունակել արագ քամիներ, որոնց արագութիւնը հասնում է մինչեւ մէկ ժամում 257 կիլոմետրի եւ մի օրում արծակել աւելի քան 9 թրիլիոն լիտր անձրեւ: Այս փոթորիկները հիւսիսային Հնդկական ովկիանոսում եւ Բենգալի թերակղզում կոչւում են «ցիկլոն», իսկ արեւմտեան խաղաղ ովկիանոսում՝ թայֆուն:

Ատլանտեան ովկիանոսի հարիկանների եղանակը սկսում է օգոստոսի կէսերից եւ շարունակւում է մինչեւ հոկտեմբեր: Միջին հաշուով տարեկան պատահում է 5-6 հարիկան:

Հարիկանները սկսում են որպէս արեւադարձային խանգարումներ ովկիանոսի տաք ջրե-

րում, որոնց մակերեսային ջերմութիւնը հասնում է 26.5 սելսիոս աստիճանի: Այս ցածր ճնշման համակարգերը սնւում են տաք ծովերից եկող էներգետիկայով: Եթէ մի փոթորիկի արագութիւնը հասնում է մէկ ժամում 60 կիլոմետրի, դա կոչւում է արեւադարձային դեպրեսիա: Երբ այդ depression-ի արագութիւնը գերազանցում է ժամում 63 կմ-ից, դա ճանաչւում է որպէս արեւադարձային փոթորիկ եւ ստանում է մի անուն: Երբ այդ արագութիւնը հասնում է ժամում 119 կիլոմետրի, դա դառնում է հարիկան:

Հարիկանները հսկայական ջերմութեան շարժիչներ են, որոնք էներգետիկա են արտադրում հսկայ մասշտաբով: Նրանք ջերմութիւն են ձեռք բերում ովկիանոսի խոնաւ օդից եւ ջրի գոլորշու թանձրացման (condensation) միջովով այն արծակւում են փոթորիկների մէջ:

Հարիկանը պտտում է ցածր ճնշման մի կենտրոնի շուրջ, որը կոչւում է նրա «աչք»-ը կամ «ակ»-ը:

ԱԻԵՐԱԾՈՒԹԵԱՆ ՇԱՐԺԻՉՆԵՐ

Վայր իջնող օդի պատճառով ստեղծվում է 32-ից 48 կիլոմետր լայնությամբ մի առերես հանդարտ տարածք: Սակայն ակը շրջապատված է մի կլոր «ակնապատով», որում բնակվում են փոթորիկի ամենահզոր քամիներն ու անձրեւները:

Այս փոթորիկները, երբ զարկում են ափին, ամենատարբեր տեսակի աւերածութիւն են առաջացնում: Ստեղծվում են հսկայ ալիքներ, որոնց բարձրութիւնը հասնում է 6 մետրի, իսկ լայնքը 161 կիլոմետրի: Հարիկանների զոհերի 90 տոկոսը այս հսկայ ալիքների հետեւանքով են տեղի ունենում:

Հարիկանի բարձր պատերը եւս աւերիչ են եւ հաւանական է առաջացնեն հզոր հողմապտոյտներ: Իսկ մեծ տեղատարաւիները ստեղծում են հեղեղներ եւ գետնի տեղաշարժ, որոնք կարող են հասնել քանի կիլոմետրերի:

Հարիկանների դէմ լաւագոյն պաշտպանութիւնը ժամանակին եւ ճշգրիտ կանխատեսումն է, որով բնակչութիւնը բաւականաչափ ժամանակ կունենայ դրա

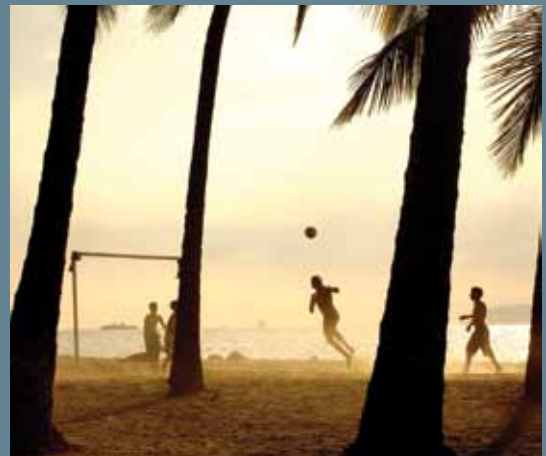

ճանապարհից հեռանալու: ԱՄՆ-ի ազգային հարիկանի կենտրոնը վերահսկում է փոթորիկները, որոնք կարող են վտանգել քաղաքներն ու աւանները եւ 24 ժամ հաւանական փոթորիկից առաջ ազդարարականներ է հրատարակում:

ՈՂՋ ԱՇԽԱՐՀԸ ՖՈՒՏԲՈԼ Ե ԽԱՂՈՒՄ

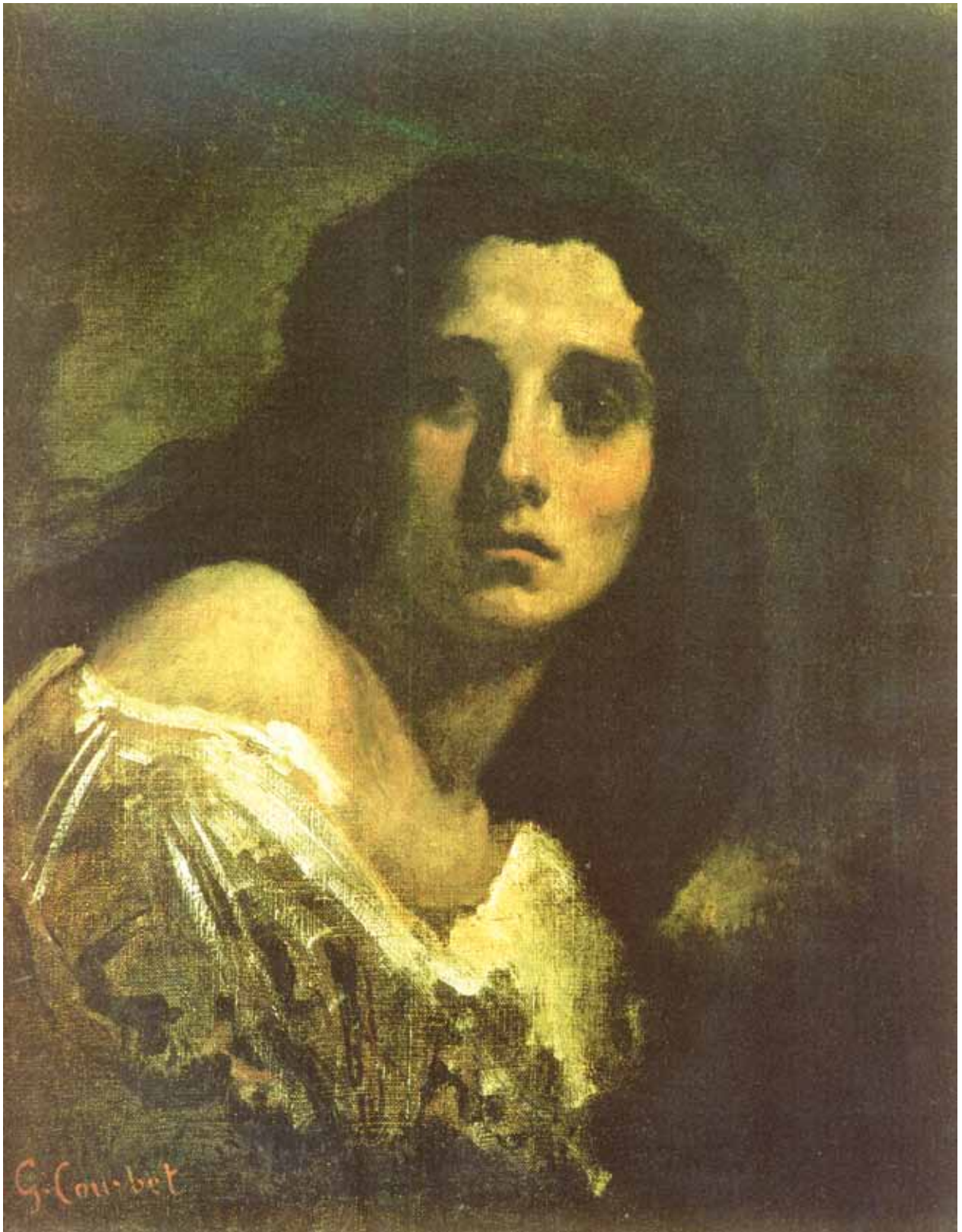
Մեր ժամանակներում, ֆուտբոլը աշխարհի ամենասիրված մարզաձևն է. ոչ մի կասկած այդ մասին: Դրա պատճառը ինքը մարզաձևի գրաւչութիւնն է, նրա կանոնների պարզութիւնը, թէ՛ համաշխարհային լրատւամիջոցների կողմից դրա ժողովրդականացումը, դժւար է ասել: Բայց պատերազմից աւերւած Բելրուսի փողոցներից սկսած մինչեւ Աֆրիկեան Սոմալիայի դաշտերը մինչեւ Յնդկաստանի հոգեւոր մենաստանները, մարդիկ ֆուտբոլ են խաղում եւ խօսում են ֆուտբոլի մասին: Իսկ լուսանկարիչները առիթը չեն կորցնում մեր գլոբալացւած դարաշրջանում այս բոլորը արձանագրել իրենց կադրերում:

ԳՈՒՄՏԱԿ ԿՈՒՐԲԵԻ ՄԻ ՆԿԱՐԻ ՄԱՍԻՆ

Երևանի քոչար

Հայաստանի ազգային պատկերասրահի եւրոպական բաժնում ցուցադրում է ֆրանսացի նկարիչ Գուստաւ Կուրբէի «Երիտասարդ կնոջ դիմանկար» կտաւը: Թէ դա ինչպէս է յայտնուել Երեւանում, բացատրում է արւեստագէտ Երւանդ Քոչարը: Գրութիւնը արտատպում ենք «Ես եւ դուք» գրքից («Մուղնի» հրատարակչութիւն, Երեւան, 2007), որը պարունակում է Երւանդ Քոչարի գրութիւնները:

Նկարներն էլ ունեն իրենց կեանքը՝ կենսագրութիւնը. ծնում են, մեծանում, տեղից տեղ ձամբորդում, երբեմբ անհետ կորչում, երբեմն մի անսպասելի տեղից յայտնուում կամ ողբերգական վախճան են ունենում...

Հետաքրքիր ճակատագիր ունի Ֆրանսիական նշանաւոր նկարիչ Գուստաւ Կուրբէի մի կանացի դիմանկարը, որը այժմ գտնուում է Հայաստանում՝ Երեւանի պատկերասրահի եւրոպական արւեստի բաժնում:

1930թ. Փարիզում գնում էի Լուվրի թանգարան՝ մասնաւորապէս ուսումնասիրելու Անդրէա Մանտենիայի «Խաչելութիւնը»:

Գուստաւ Կուրբէ

Աւտոբուսից աչքիս ընկաւ մի նկար՝ մի դիմանկար, կանացի մի գլուխ, որի աչքերը ինձ գրաւեցին՝ չնայած նկարի մութ եւ անխնամ վիճակին: Անմիջապէս իջայ ավտոբուսից եւ մտայ խանութ: Պարզեց՝ խանութի տէրը մեռել էր, եւ աղջկաները վաճառում էին խանութում եղածը:

Ես ձեռքս վերցրի պորտրէն, որ ինձ կախարդական հայեացքով ցած էր բերել ավտոբուսից: Նկարը շատ էր սեւացած, ծածկւած էր անպէտք լաքի հաստ շերտով, նոյնիսկ ստորագրութիւնն աննշմար էր... բայց պորտրէի ճակատի ու քթի կառուցւածքից, աչքերի խոր եւ հմայիչ արտայայտութիւնից ակնյայտ էր մեծ վարպետի ձեռքը...

Ես գնեցի այդ գործը եւ Լուվրի փոխարէն շտապեցի տուն: Որքան կարող էի, մեծ զգուշութեամբ մաքրեցի նկարի վրայի կեղտը. աստիճանաբար երեսաց սքանչելի վարպետութեամբ արւած կանացի պորտրէն՝ ստորագրւած... «Կուրբէ»: Ուրախութեանս չափ չկար: Առանց ժամանակ կորցնելու՝ գնացի իմ մեծ բարեկամ՝ խոշորագոյն քննադատ Վալդեմար Ժորժի տուն: Յոյց տւի նկարը՝ զարմացաւ՝ հիացաւ: Անմիջապէս

ինձ ուղարկեց Շառլ Լեժէի մօտ, որը խոշոր հատորներ էր գրել Կուրբէի մասին: Լեժէն նոյնիսկ նամակ-յանձնարարականը ընթերցելուց յետոյ, դժկամութեամբ վերցրեց նկարը, որովհետեւ, ինչպէս ինքը վերջում բացատրեց, որ Լեժէն, նկարի վրայ թեթեւակի ակնարկ ձգելուց յետոյ, անմիջապէս գնեց նկարը հակառակ կողմից: Քիչ յետոյ նա յայտարարեց, որ նկարը Գուստաւ Կուրբէի գործն է: Նկատելով իմ զարմանքը՝ Լեժէն ասաց. «Կուրբէի նկարների կտաւներն առանձնայատուկ են. նկարչի մայրը եւ քոյրը հին սաւաններից էին պատրաստում դրանք»: Իմ նկարը ճիշտ այդպիսի կտաւի վրայ էր նկարւած: Յետոյ մի անգամ եւս ստուգեց ստորագրութիւնը՝ «նկարի գրունտը, ֆակտուրան եւ այլն: Երկու օրից տուեց գրաւոր մասնագիտական եզրայանգում՝ «Նկարը Գուստաւ Կուրբէի գործն է, որը, ամենայն հաւանականութեամբ, ներկայացնում է Ժորժ Սանդի ռոմաններից մէկի հերոսուհուն»:

«Գուստաւ Կուրբէի մի նկարի մասին»
«Գուստաւ Կուրբէի մի նկարը Հայաստանի պատկերասրահում» տպագրւել է Բէյրութ, 1409 1964թ, «Ազատամարտ»:

ԼԵՒՈՆ ԱՐՈՆԵԱՆԻ ՄԱՍԻՆ ԳԻՐՔ Է ԶՐԱՏԱՐԱԿԻԵԼ

Արման Տ.Ստեփանեան

Շախմատիստ Լևոն Արոնեանի մանկութիւնն ու շախմատում կատարած առաջին քայլերի մասին, նրա մայրը՝ Սեդա Արոնովան «Լևոն Արոնեան» գիրք է հեղինակել: Նոյեմբերի 23-ին «Գոլդէն Թուլիփ հիւրանոցում տեղի ունեցաւ գրքի շնորհանդէսը, որին ներկայ էր ՀՀ նախագահ Սերժ Սարգսեանը:

Գրքի հեղինակը լրագրողների հետ զրոյցում պատմեց, որ ինքը այն նւիրել է Լևոնին՝ նրա ծննդեան 30-ամեակի կապակցութեամբ:

Ես անընդհատ փնտրում էի մի մնայուն նւիր: Բայց սրանից աւելի լաւ նւիր չգտայ: Քանի որ ես ունէի տղայիս մասին ամսագրերում ու թերթերում տեղ գտած պատառիկներ, որոշեցիք դրանք օգտագործել: Ես աւելի շատ գրել եմ նրա առաջին քայլերի մասին, իսկ Արոնեանի մասին, որպէս գրոսմայստեր, գիրքը ընթերցողների դատին կը յանձնեմ միւս տարի,- ասաց գրոսմայստերի մայրը:

Լևոն Արոնեանը նշեց, որ իր համար ամենատպաւորիչը գրքի սկիզբն է, որտեղ նկարագրուում է 1990-ական թւականներին իրենց ընտանիքի անցած ճանապարհի մասին:

«Սա գիրք է, որը պատմում է, թէ ինչպէս կարելի է անցնել դժարութիւնների միջով ու հասնել յաջողութիւնների: Այն նաև իմ կայացման մասին է և այն ջանքերի, որ մայրս է թափել ինձ համար,- յաւելեց Արոնեանը:

Այս գիրքը, որ ռուսերէն լեզուով է, լոյս կը տեսնի 3000 տպաքանակով:

Արոնեանը այսօր, ըստ միջազգային չափանիշերի,

համարում է Հայաստանի ամենալաւ շախմատիստը, նրա մասին բոլորն էլ խօսում են գովասանքներով:

Ռուսական «Մոսկովսկի Նովոստի թերթին տւած հարցազրոյցում ռուս անւանի գրոսմայստեր Սերգէյ Կարիակինը, պատասխանելով այն հարցին, թէ նա շախմատային աշխարհից ու՞մ կարող է համեմատել հանրայայտ ֆուտբոլիստներ Մեսսիի ու Ռոնալդուի հետ, ասել է հետևեալը.

«Թերևս, այժմ առանձնանում են նորւեզացի Մագնուս Կառլսէնն ու հայ Լևոն Արոնեանը: Ահա և Արոնեանը, աւելի շուտ, Մեսսին է, իսկ Կառլսէնը՝ Ռոնալդուն: Դուք հարցնում էք ոճի մասին, իսկ այստեղ հէնց այդ պատեհ դէպքն է, որպէսզի այդպիսի համեմատութիւն անել:

Յիշեցնենք, որ Մագնուս Կառլսէնը ՖիՖԵ-ի համաշխարհային վարկանշային աղիւսակի առաջատարն է, իսկ Լևոն Արոնեանը զբաղեցնում է երկրորդ տեղը:

ՄԱՅԱՑԵԼ Է ՅԵԿՏՈՐ ԿԱՄԱՉՕՆ

Պուերտո Ռիկոյի հիւանդանոցում 50 տարեկան հասակում մահացել է բռնցքամարտի նախկին չեմպիոն Հեկտոր Կամաչօն՝ «Մաչօ մականունով: Կամաչօն գտնուում էր կոմայի մէջ, այն բանից յետոյ, երբ իր տանը ստացել էր գլխի հրազէնային վնասւածք: Բժիշկները նրան պահում էին վերակենդանացման բաժանմունքում, սակայն նրանք և մարզիկի հարազատները որոշել են անջատել կեանքի արհեստական ապահովման սարքը, երբ նրա սիրտը դադարել է գործել: Կամաչօն պրոֆեսիոնալ շինգում անցկացրել է 30 տարի: Նրա մասնակցութեամբ մենամարտերը աչքի էին ընկնում իրենց դիտարժանութեամբ:

ԳՈՂԵՐԸ ԳՈՂԱՑԵԼ ԵՆ 3 ՄԵՂԱԼ

Գողերը կողոպտել են ֆրանսուհի 2012թ. Օլիմպիական խաղերի ծիւղոյի չեմպիոն, աշխարհի եռակի չեմպիոն Լիւսի Ղեկոսի բնակարանը: Գողացւած իրերի շարքում աշխարհի առաջնութիւնների ոսկեայ մեդալներն են : Բնակարանը Փարիզի մօտակայքի Թիէ քաղաքում է, և թալանւել է նոյեմբերի 23-25-ը: Անցած հանգստեան օրերին Ղեկոսը Մոնպելիէ քաղաքում էր, դիտելով Ֆրանսիայի ծիւղոյի առաջնութիւնը: Գողերը տուն են մտել պատշգամբի պատուհանից: «Նրանք երեք ոսկեայ մեդալ են գողացել, նոթքուք և ապարանջան, - նշել են ոստիկանութիւնում:

Տարօրինակ է, որ յանցագործները միայն երեք ոսկի են գողացել: Ի հարկէ, դա աշխարհի վերջը չէ, սակայն շատ տխրեցնող միջադէպ է: Այդ մրցանակների հետ շատ յիշողութիւններ էին կապւած, - ասել է Ղեկոսը «Էկիպե պարբերականին տւած հարցազրոյցում:

Մարզուհին փառք է տալիս Աստծուն, որ իր ոսկեայ օլիմպիական մեդալը իր մօտ է մնացել: Լիւսի Ղեկոսը ծնւել է 1981թ. օգոստոսի 6-ին ֆրանսիական Շոմոն քաղաքում: Լոնդոնի օլիմպիադայում, որը նրա սպորտային կարիերայում երրորդն է, նա «ոսկի մեդալի էր արժանացել, Պեկին-2008-ում՝ արծաթ: Ֆրանսուհին երեք անգամ աշխարհի չեմպիոն է դարձել 2005, 2010 և 2011 թականներին:

ՆՄԱՆ ՅԱՂԹԱՆԱԿՆԵՐ ԻՆՁ ԶԱՄԱՐ ՇԱՏ ԶԱՃԵԼԻ Է

Միլանի նախագահ Սիլւիօ Բեռլուսկոնին յայտարարել է, որ ուրախ է այն բանի համար, թէ ինչպէս է ձեռք բերւել «Իւվենտուսի նկատմամբ յաղթանակը (1:0): Կասկածելի 11 մետրանոց: «Իւվենտուսի նկատմամբ նման յաղթանակն ինձ համար էլ ասելի հաճելի է: Յիշեցնենք, որ այդ դիմակայութիւնում Միլանը յաղթեց 11ն. հարւածից խփւած գոլի շնորհիւ: Հանդիպումից յետոյ միլանյան ակումբի գլխաւոր մարզիչ Մասիմիլիանօ Ալեգրին նշեց, որ Իսլայի կողմից ձեռքով խաղ չի եղել և մրցավարն անիրաւացի է գտնւել 11 մետրանոց նշանակելով:

دوهفته‌نامه
اجتماعی فرهنگی

هویز

شماره ۱۳۶ / ۱۵ آذر ۱۳۹۱ / قیمت ۱۸۰۰ تومان

سال ششم

بزرگانان جلفای اصفهان تا مستعمرات
هند شرقی هلند (اندونزی)

دو هفته نامه
اجتماعی فرهنگی
هووس

شماره ۱۵، ۱۳۶، آذر ۱۳۹۱
سال ششم

گوشت بخوریم یا نخوریم

صاحب امتیاز و مدیر مسؤول:
لئون آهارونیان

دبیر تحریریه: روبرت صافاریان

شورای نویسندگان:

لیا خاچکیان
گارون سرکیسیان
آرمینه ملیک ایسرائلیان

مدیر هنری: لیا خاچکیان

ویراستار بخش فارسی: نسیم نجفی

وب سایت: کاجیک صافاریان

ورزش: آرمان دراستپانیان

اشتراک: کاترین یعقوبی

نشانی: تهران، خیابان فجر (جم)،

شماره ۰۱۸ واحد ۱

تلفن: ۸۸۳۰۰۴۷۲

۸۸۲۵۵۲۱

نشانی وب سایت:

www.hoos.com

وب سایت فارسی:

http://farsi.hoos.com

پست الکترونیکی:

hoos@inbox.com

در این شماره

۲	در صفحات ارمنی این شماره هووس
۳	نخست وزیر ارمنستان: تحریم‌ها علیه ایران به اقتصاد ما زیان می‌رسانند
۴	آیا «مجمع نمایندگان ارمنی» پارلمان است؟
	روبرت صافاریان
۶	زبان ارمنی در مدارس ترکیه
	عزیز اوگز
۸	ارامنه در مستعرات هند شرقی هلند
	هان تی سیم
۱۰	آخر عاقبت مجسمه لنین در ایروان
	ژ. مناتساکیان
۱۲	تابستان خوش در باشگاه نفت آبادان
	آلوارت طروسیان

بخش ارمنی

۲	نتایج نهایی انتخابات پانزدهمین دوره مجمع نمایندگان ارمنی
۴	شب بزرگداشت آزاد ماتیان
۶	پرسش آهارونیان از وزیر امور خارجه ارمنستان
	درباره عهدنامه قارص

همه چیز درباره گیاه خواری

۸	گوشت بخوریم یا نخوریم؟
۹	هرم گیاه خواری
۱۰	درباره کتاب آزادی جانوران
۱۲	گیاه خواران مشهور
۱۳	درجات گیاه خواری
۱۴	از آن بدتر
	عاشیق زادورآقلی
۱۵	نوستالژی خانه
	هوسپ نازلومیان
۱۶	سرمایه (بخشی از یک رمان)
	ویگن بربریان
۱۸	طوفان‌های ویرانگر
۲۰	همه جهان فوتبال بازی می‌کند
۲۲	داستان نقاشی کوربه در موزه ملی ارمنستان
	یرواند کوچار
۲۴	ورزش
	آرمان دراستپانیان

گوشه‌هایی از آن چه در صفحات ارمنی این شماره هوئیس آمده است

ماتیان همچنین شامل دکلمه شعرهای ماتیان توسط سه تن از هنرمندان جوان با همراهی پیانو بود. هنرمند تأثر و سینمای ارمنی - ایرانی - کانادایی، لئون خانگلدیان (هفتون) اجرای برنامه را عهده داشت و در طول برنامه تکه‌هایی از ترجمه‌های ماتیان از رباعیات خیام را به ارمنی می‌خواند. تکه فیلم‌هایی نیز به نمایش در آمد که در آن‌ها ماتیان به زبانی خودمانی‌تر درباره نمایشگاه کارهای چوبی خود، فعالیت‌های سیاسی‌اش در نخستین سال‌های انقلاب و رابطه‌اش با جلفای اصفهان که نزدیک چهل سال در آن زندگی کرده است سخن گفت. اجرای بخشی از نمایش نامه *داماد آمریکایی* توسط هنرمندان جلفایی، بخش دیگری از برنامه بود. آزاد ماتیان مهم‌ترین چهره ادبی ارمنه ایران است و شایسته بزرگداشتی چنین بود. باشد که سالیان دراز به خلاقیت ادبی خود ادامه دهد.

درباره گیاه‌خواری

موضوع اصلی این شماره هوئیس گیاه‌خواری است. گیاه‌خواری روز به روز بیشتر گسترش پیدا می‌کند و گفته می‌شود که اکنون بیش از یک میلیارد تن از مردم جهان گیاه‌خوارند. انگیزه‌های روی آوری مردم به گیاه‌خواری بسیار متنوع است، اما این انگیزه‌ها به طور کلی دو دسته‌اند. مردم یا به خاطر سلامتی جسمانی خود خوردن گوشت را کنار می‌گذارند یا به خاطر سلامتی روانی‌شان. این دسته اخیر که به اصطلاح انگیزه‌های فلسفی دارند، کشتن و خوردن جانداران دیگر را خشونت‌ناپذیر می‌دانند. به گمان آن‌ها انسان اگر به جانداران دیگر رحم نکند، بعید است نسبت به هم‌نوعان خود نیز رفتاری مسالمت‌آمیز اتخاذ کند. بسیاری از نویسندگان و بشر دوستان مشهور، از سقراط گرفته تا ژان ژاک روسو و تولستوی، گیاه‌خوار بوده‌اند. در سال ۱۹۷۵ در استرالیا کتابی به نام آزادی جانوران به قلم پیتر سینگر منتشر شد که از سوی گیاه‌خواران با استقبال زیادی روبه‌رو شد و به نوعی به مبنای اعتقادی آن‌ها بدل گشت. گیاه‌خواری البته خود درجات گوناگون دارد. گیاه‌خواران بسیار جدی علاوه بر پرهیز از خوردن انواع گوشت، لبنیات و تخم‌مرغ هم نمی‌خورند چون معتقدند این خوراکی‌ها نیز به بهای بهره‌کشی از جانوران تولید می‌شوند. گروه

دیگری از گیاه‌خواران خوردن لبنیات و تخم‌مرغ را مجاز می‌دانند. و سرانجام، هستند گروهی که به اصطلاح نیمه‌گیاه‌خوارند. این‌ها تنها از خوردن گوشت قرمز پرهیز می‌کنند و به طور کلی گوشت کم می‌خورند. گیاه‌خواران جدی این‌ها را گیاه‌خوار نمی‌دانند.

شب بزرگداشت آزاد ماتیان

روایت آزاد ماتیان از زندگی و آثارش را در دو شماره گذشته هوئیس به چاپ رساندیم. انتشار شماره‌های ویژه ماتیان از سوی هوئیس مصادف بود با برگزاری شب بزرگداشت این شاعر و مترجم ارمنی - ایرانی و استاد سالیان دراز کرسی زبان و ادبیات ارمنی دانشگاه اصفهان. شب بزرگداشت استاد توسط گروهی از دوستان و علاقه‌مندان او عصر چهارشنبه اول آذر ماه در باشگاه ارمنه تهران برگزار شد. در این مراسم سردبیر هوئیس روبرت صافاریان درباره چشم‌انداز عمومی زندگی و آثار آزاد ماتیان سخن گفت و واروژ سورنیان، تأثیرشناس و مترجم به معرفی کتاب *آرژشمند ماتیان* به نام *چارتنس کیست؟* پرداخت. (بقیשה چارتنس بزرگ‌ترین شاعر معاصر ارمنی است که به دفاع از انقلاب اکتبر پرداخت اما خود قربانی تصفیه‌های خونین استالینی شد و در چهل سالگی در زندان جان خود را از دست داد). برنامه بزرگداشت

سرمایه: این بار عنوان رمانی است به قلم ویگن بربریان

در سال ۲۰۰۲ رمانی با عنوان *دوچرخه‌سوار* توسط انتشارات معتبر سایمون اند شوستر به بازار کتاب آمریکا عرضه شد که نام ارمنی نویسنده‌اش ویگن بربریان را تا آن زمان کمتر کسی شنیده بود. چند سال بعد در سال ۲۰۰۷ دومین کتاب این نویسنده به نام سرمایه *Das kapital* به چاپ رسید. این نام با املائی غیرانگلیسی آن (در زمان انگلیسی سرمایه را *capital* می‌نویسند نه *kapital*) اشاره آشکاری بود به کتاب سرمایه کارل مارکس. البته کتاب بربریان کتاب اقتصادی نیست. رمان است. اما رمانی که قهرمانش کارگزار بورس است و زندگی‌اش شبانه‌روز با دنبال کردن بالا و پایین رفتن شاخص‌های بورس می‌گذرد. او خادم سرمایه است. کتاب *سرمایه* بربریان به فرانسه هم ترجمه شده است. بربریان در بیروت به دنیا آمده و در آمریکا بزرگ شده است و در پاریس در یک مؤسسه مشاوره در زمینه مستمری به کار مشغول است. او نمونه آشکار طبقه‌ای است که به بوبو مشهور شده است (بورژوازی بوهمی یا کولی‌وار)، طبقه‌ای که در زمان نگارش سرمایه مارکس هنوز وجود نداشت. *رمان سرمایه* به این طوری شروع می‌شود: خواب دیده بود که دنیا در آستانه سقوط است. می‌دانست که این تنها خواب است، نه حتی کابوس.

تیگران سرکیسیان، نخست وزیر ارمنستان:

تحریم‌های غرب علیه ایران به پروژه‌های مشترک ایران و ارمنستان زیان می‌رساند

تیگران سرکیسیان، نخست وزیر جمهوری ارمنستان در مصاحبه‌ای با اینترنت فاکس اعلام کرد: «تحریم‌های بین‌المللی علیه ایران به اقتصاد ما ضربه جدی می‌زند، چرا که ما امروز دو راه به بازار بین‌المللی داریم، از طریق گرجستان و از طریق ایران». به گفته او این تحریم‌ها امکان همکاری بین ارمنستان و ایران را از جمله در زمینه ترابری به صفر می‌رسانند. این تحریم‌ها مشکلات جدی به وجود می‌آورند و به همین دلیل شاخص تبادل تجاری بین دو کشور پایین است. مشکلاتی هم در زمینه روابط ما با خاور نزدیک به وجود می‌آورند و این امر امکان تنوع بخشی به اقتصاد را برای ما محدود می‌کند، موجب افزایش هزینه‌های حمل و نقل می‌شود و قدرت رقابت ما را کاهش می‌دهد. محدودیت‌هایی که از سوی ایران اعمال می‌شوند، از جمله در زمینه مبادلات ارزی، روابط اتباع ایران و ارمنستان را دشوارتر می‌سازند و این همه، تأثیر بسیار منفی بر اقتصاد ما می‌گذارد».

او گفته است که همه این مسائل در مذاکره با طرف‌های غربی مطرح می‌شوند: «اتحادیه اروپا، صندوق بین‌المللی پول، و بانک جهانی، همه خوب درک می‌کنند که این اوضاع به اقتصاد ما ضربه می‌زند. برخی از دولت‌های اروپایی هم به سبب این تحریم‌ها دچار مشکلات می‌شوند».

تیگران سرکیسیان با اشاره به احداث خط آهن و لوله نفت بین ایران و ارمنستان چنین اظهار نظر کرده است: ما با مجری طرح احداث خط آهن در خاک ارمنستان قرارداد بسته‌ایم که اینک در جست‌وجوی سرمایه‌گذار خصوصی برای بخشی از راه آهن است که باید در ارمنستان احداث شود. بخشی از راه آهن که از خاک ایران می‌گذرد توسط خود ایرانی‌ها تأمین مالی می‌شود. احداث خط لوله نفت هنوز در مرحله بررسی فنی و ارزیابی هزینه‌هاست. هر دو موضوع در دستور روابط دو کشور قرار دارند».

نخست وزیر سرکیسیان گفته است که تحریم‌ها روی فعالیت‌های مربوط به احداث خط آهن تأثیر سوء دارند.

در مورد احتمال حمله اسرائیل به ایران سرکیسیان گفته است که چنین اتفاقی تاثیری بسیار منفی بر کل منطقه خواهد گذاشت. او گفته است: «موضع ما از این قرار است؛ ما طرفدار حل همه مشکلات از راه مذاکرات صلح‌آمیز هستیم. این نکته هم بسیار مهم است که ایران موفق شود در زمینه استفاده صلح‌آمیز از انرژی هسته‌ای با جامعه بین‌المللی به توافق معینی دست پیدا کند».

خبری از مرگ سهمگین، فرو آمدن آسمان و نشانه‌های دیگر نبود. نه صدای فریاد بود و نه صدای آژیر. با ژست زن-بودا مقابل صفحه مونیتور نشست به تماشای سقوط ارقام و اعداد. از بزرگی سقوط عددها می‌توانست حدس بزند که باید اتفاق وحشتناکی افتاده باشد.

کتابی درباره لئون آرونیان

روز ۲۳ نوامبر مراسم رونمایی کتابی بود که مادر لئون آرونیان درباره فرزندش که اکنون یکی از قهرمانان طراز اول شطرنج جهان است نوشته است. کتاب در تشریح و توصیف راهی است که لئون از کودکی تا رسیدن به مقام قهرمانی جهان پیموده است. خود آرونیان بخش‌هایی از کتاب را که به زندگی خانوادگی آن‌ها در سال‌های ۱۹۹۰ می‌پردازد بیشتر می‌پسندد. این روزها همه با ستایش درباره آرونیان که به تازگی سی ساله شده است سخن می‌گویند. مادر او هم می‌گوید که این کتاب را به عنوان هدیه سالگرد تولد پسرش نوشته است.

اخیراً کاریکین روسی از استادان پسکوت شطرنج جهان در مصاحبه‌ای با روزنامه روسی مسکوسکی نوشتی در پاسخ این سؤال که چه کسی را در دنیای شطرنج هم طراز فوتبالیست‌هایی مانند مسی و رونالدو می‌داند چنین جواب داده است: «می‌توانم از ماگنوس کارلسن نیروژی و آرونیان ارمنی نام ببرم. حتی می‌توانم بگویم که آرونیان بیشتر مسی است و کارلسن رونالدوست».

نکته‌ای درباره ساختار تشکیلاتی ارمنه ایران آیا «مجمع نمایندگان ارمنه» پارلمان است

روبرت صافاریان

است و از طریق شوراهایی تخصصی مانند شورای داوری، شورای امور تعلیم و تربیت و غیره جامعه ارمنه را اداره می‌کند. اعضای شورای خلیفه‌گری را مجمع نمایندگان تعیین می‌کند. فهرست اعضای شوراهای تخصصی توسط شورای خلیفه‌گری ارائه شده و به تصویب مجمع نمایندگان می‌رسد. با این اوصاف در نگاه اول مجمع نمایندگان شباهت زیادی به پارلمان یا قوه قانون‌گذاری دارد و شورای خلیفه‌گری بسیار شبیه دولت یا قوه مجریه یک کشور است. اما اشکال این مقایسه این است که جامعه ارمنه به مثابه یک حکومت تلقی می‌شود. در زبان ارمنی هم برای کل این تشکیلات از عبارت «آزگاتین ایشخانوتیون» (azgayeen ishkhanootyoon استفاده می‌شود که ترجمه‌اش می‌شود «حکومت ملی»، و به محض

وظیفه انتخاب و عزل رهبر روحانی حوزه را به عهده دارد، اما باید توجه داشت که این انتخاب از میان نامزدهای واجد شرایط که از سوی حوزه سیلیسی معرفی می‌شوند انجام می‌گیرد. در چند دهه اخیر هیچ روحانی ارمنی - ایرانی واجد این شرایط نبوده و اسقف آرداک مانوکیان که چهار دهه (۱۹۶۰-۱۹۹۹) این سمت را به عهده داشت و اسقف سپوه سرکیسیان، رهبر کنونی حوزه ارمنه تهران هر دو از ارمنه سوریه بوده‌اند. مجمع می‌تواند نامزد معرفی شده را رد کند اما بالاخره باید از بین چند تن معدود یکی را تأیید کند. اسقف سپوه سرکیسیان از سال ۲۰۰۱ عهده‌دار این سمت بوده است. ایشان سمت ریاست مجمع نمایندگان و ریاست شورای خلیفه‌گری را نیز به عهده دارند. شورای خلیفه‌گری ارگان اجرایی تشکیلات ارمنه

انتخابات پانزدهمین دوره مجمع نمایندگان (پادگاماؤراکان ژُقُو padgamavorakan zhoghov) ارمنه تهران و شمال کشور روز جمعه ۲۶ آبان ماه در محلات ارمنی‌نشین تهران و شهرستان‌های قزوین، رشت، انزلی، ساری، گرگان و اراک برگزار شد. ۵۷۰۰ نفر در انتخابات شرکت کردند. تخمین زده می‌شود این رقم حدود ۲۵ درصد کل واجدین شرایط رأی دادن باشد. این مجمع ۵۳ نفره در سال چند نوبت تشکیل جلسه می‌دهد و کار انتخاب و نظارت بر تشکیلات اجرایی امور ارمنه را به عهده دارد. گفتنی است که نه عضو روحانی مجمع از طریق انتخابات مردم برگزیده نمی‌شوند بلکه از سوی رهبر دینی حوزه تهران منصوب می‌شوند. مجمع نمایندگان (پادگاماؤراکان) طبق اساس‌نامه

هیأت رئیسه مجمع نمایندگان ارمنه تهران

گئورگ وارطان نماینده سابق ارمنه در مجلس شورای اسلامی در یکی از جلسات مجمع نمایندگان

این که ترجمه می‌شود بی‌معنا بودنش آشکار می‌گردد. این امر بیش از هر چیز در این نکته نمایان می‌شود که این تشکیلات فاقد قوه قضاییه است. به عبارت دیگر مصوبات این مجمع یا شورای خلیفه‌گری فاقد ضمانت اجرایی است. البته یکی از زیرمجموعه‌های شورای خلیفه‌گری، شورای داوری است که آحاد ارمنه کشور عمدتاً در زمینه احوال شخصیه (طلاق، ارث و...) به آن مراجعه می‌کنند، اما احکام آن نیز فاقد ضمانت اجرایی است، چراکه ضابط قانونی ندارد. بگذارید موضوع را با یک نمونه واقعی روشن‌تر کنیم.

در آخرین جلسات دوره پیشین مجمع نمایندگان چند بار موضوع اختلاف حسابی که در هزینه‌های بنای ساختمان جدید مدرسه تونیان پیش آمده بود مطرح شد. متهم این پرونده رئیس «شورای ساخت و ساز» وقت بود. از او خواسته شد که برای توضیحات به هیأت رئیسه مجمع نمایندگان، یا شورای خلیفه‌گری مراجعه کند، اما او به ارسال توضیحات کتبی اکتفا کرد و به جلسه نیامد. توضیحات او قانع‌کننده نبودند و مجدداً از او خواسته شد که برای توضیحات در ارگان‌های یادشده حاضر شود. او امتناع کرد و طبق بیانیه مورخ چند ماه پیش هیأت رئیسه مجمع نمایندگان هنوز هم نیامده است. آشکار است که کسی نمی‌تواند او را وادار به جواب‌گویی در مورد دزدی احتمالی بکند. این کار به قدرت واقعی نیاز دارد که مجمع نمایندگان و شورای خلیفه‌گری فاقد آن هستند. برای آوردن او پای میز محاکمه باید به دادگاه جمهوری اسلامی ایران مراجعه کرد که دارای قدرت واقعی است و او را ناچار خواهد کرد که پاسخ‌گوی اتهاماتی باشد که به او وارد شده است.

حکومت با قدرت واقعی تعریف می‌شود. با ارگانی که نیروی لازم را برای اجبار تصمیمات داشته باشد. نمونه بالا در ضمن نشان می‌دهد که تشکیلات اداره امور ارمنه می‌کوشد تا آنجا که ممکن است این گونه مسائل را در میان خود حل کند و از این منظر شبیه شوراهای داوری (آرپیترائ) است که کارشناسی قوه قضاییه و دادگاه‌های رسمی را سبک می‌کنند.

مسئله از دیدگاه کلان و نظری این است که ارمنه ایران حکومتی درون حکومت دیگر نیستند. فرد ارمنی نیز شهروند حکومت جمهوری اسلامی است، تابع قوانین این حکومت و تضمین امنیت جان و مالش به عهده همین حکومت است. توهم حکومتی در میان حکومت دیگر که مجلسی دارد که اعضایش به شیوه دموکراتیک انتخاب می‌شوند و دولتی که از سوی این مجلس انتخاب

می‌شود و به آن پاسخگوست، توهمی است که بیشتر در خدمت پوشاندن روابط واقعی قدرت قرار می‌گیرد. مجمع نمایندگان ارمنه ایران بیشتر به مجمع عمومی یک شرکت شباهت دارد که وظیفه‌اش اداره اموال و اموری است که به آحاد یک جامعه‌ی دینی - قومی - زبانی عرفاً تعریف شده تعلق دارد. شورای خلیفه‌گری در حکم هیأت مدیره این شرکت است. وظایف این‌ها در ذات خود سیاسی نیست. گروه‌هایی که برای به دست آوردن کرسی‌های مجمع نمایندگان با هم رقابت می‌کنند هیچ‌یک برنامه سیاسی ارائه نمی‌دهند (اگر اصولاً برنامه‌ای ارائه بدهند). برخی از این گروه‌ها به دسته‌بندی‌های سیاسی سنتی وابسته‌اند، اما این وابستگی نمودی در عملکردشان در مجمع نمایندگان ندارد. بحث‌های مجمع نمایندگان بیش از همه پیرامون مسائل مالی (و سوء استفاده‌های مالی احتمالی) و مدیریت معقول‌تر مدارس، کلیساها، قبرستان‌ها و انجمن‌های ارمنه کشور دور می‌زند. رابطه واقعی این تشکیلات با حاکمیت جمهوری اسلامی ایران از راه‌های گوناگون به این شرح انجام می‌گیرد:

رابطه مستقیم خلیفه با حکومت. رابطه جمهوری اسلامی با کلیسای ارمنی سیلیسی مستقر در لبنان رابطه حسنه‌ای است و رهبر کلیسای ارمنی ایران (حوزه تهران) نقش مهمی در این میان بازی می‌کند. اسقف سپوه سرکیسیان از مواضع جمهوری اسلامی ایران در منطقه حمایت می‌کند و مکرر در سخنرانی‌های‌شان بر مواضع ضدآمریکایی و دوستی ایران و ارمنستان تأکید کرده‌اند. در ضمن رهبر دینی حوزه تهران از طرف حکومت به عنوان نماینده ارمنه ایران شناخته می‌شود. هرچند در ایران سه حوزه دینی وجود دارد (تهران، اصفهان و تبریز)، اما عرفاً رئیس حوزه تهران همه ارمنه

را نمایندگی می‌کند.

رابطه مستقیم حکومت با اشخاص و گروه‌های بانفوذ در جامعه ارمنه ایران. این امر به آن معناست که حکومت، نفوذ این اشخاص و گروه‌ها را در امور ارمنه به رسمیت می‌شناسد و می‌کوشد از طریق آن‌ها بر اداره امور داخلی این جامعه نظارت کلی داشته باشد.

رابطه شورای خلیفه‌گری و شوراهای زیرمجموعه آن با ارگان‌های دولتی مربوط. برای نمونه «شورای تعلیم و تربیت» ارتباط مستقیمی با دفاتر وزارت آموزش و پرورش مناطق گوناگون دارد و خواست‌های خود را نزد آن‌ها طرح و امور خود را با آن‌ها هماهنگ می‌کند.

ارمنه ایران دو نماینده در مجلس شورای اسلامی دارند. این نمایندگان به طور طبیعی با نمایندگان دیگر و با ارگان‌های حکومتی در تماس‌اند و نقش مهمی در هماهنگی امور ارمنه با شرایط سیاسی عمومی کشور به عهده دارند. جالب است که جای این نمایندگان در ساختار تشکیلاتی ارمنه تعریف نشده است. اما در واقعیت آن‌ها به جلسات شورای خلیفه‌گری و مجمع نمایندگان دعوت می‌شوند و با گروه‌های صاحب‌نفوذ جامعه ارمنه در تماس تنگاتنگ هستند و غالباً با حمایت آن‌ها انتخاب می‌شوند.

در سمت حکومت، اداره امور اقلیت‌ها در وزارت ارشاد مسؤول هماهنگی امور فرهنگی ارمنه مانند نشریات، انتشار کتاب و برگزاری جشن‌ها و برنامه‌های هنری است. ارمنه نیز کارهای فرهنگی خود را با همین اداره هماهنگ می‌کنند و مجوزهای لازم را می‌گیرند. در امر حساسی مانند برگزاری جشن کریسمس و مراسم مشابه، این اداره رابط ارمنه با نیروهای انتظامی از سوی ارمنه است.

آموختن زبان ارمنی در ترکیه

عزیز اوگز*

از زمان به قتل رسیدن هراند دینک، اهمیت بسیاری پیدا کرده است. قتل روزنامه‌نگار ارمنی به دست یک ترک ملی‌گرا در سال ۲۰۰۷، به واقع ترس‌ها را زنده کرده است. در مدرسه خانم نالچی، این بدگمانی در همه چیز عینیت می‌یابد: در دوربین‌های مدار بسته، در نرده‌های جلو پنجره‌ها و حتی در نگهبان دم در. آقای آتیلا شن، با وجود گشاده‌رو بودنش، به اندازه یک نگهبان سخت‌گیر به نظر می‌آید: «بدون قرار قبلی امکان ندارد بتوانید وارد شوید. هرگز مشکلی پیش نیامده، ولی برخی اهالی محله به مدرسه با نگاهی مشکوک نگاه می‌کنند. خوشبختانه، پیشداوری‌های‌شان به محض آشنا شدن با ما برطرف می‌شود.»

مدرسه در محله اورتاکوی، نزدیک پل بسفور که دو کناره شهر استانبول را به هم پیوند می‌دهد قرار دارد. این جا، یکی از خارجی‌ترین نشین‌ترین محله‌های پایتخت امپراتوری عثمانی بوده است: یهودیان بی‌شمار، یونانی‌ها و ارمنه در آن زندگی می‌کردند. علاوه بر دو مسجد، چهار کلیسا و دو کنیسه نیز در آن وجود دارد. امروز، کردها جای ارمنه را گرفته‌اند؛ تنها چند

نزدیک به یک قرن پس از قتل عام ارمنه (۱۹۱۵-۱۹۱۶)، امروز شصت‌هزار ارمنی در ترکیه زندگی می‌کنند. در استانبول، جامعه ارمنه یک شبکه آموزشی دارد: شانزده مؤسسه که حدود سه‌هزار دانش‌آموز را زیر پوشش قرار می‌دهد. آن‌ها مأموریت دشوار زنده نگه داشتن یک زبان و یک فرهنگ را دارند در حالی که شناخت زبان ارمنی رو به افول است و قربانی سلطه‌ی زبان ترکی.

«در دفتر را نبندید». خانم ماری نالچی چهره‌ای بسته و نگاهی مظنون دارد. با لباس‌های تیره و خشک و رسمی‌اش، مدیر مدرسه تارمانچاس، که بیست و پنج سال است این سمت را به عهده دارد، حالت‌هایی از «خانم تاجر» را تداعی می‌کند. می‌پرسد: «چه طور است که به این موضوع علاقه نشان می‌دهید؟». ارمنه ترکیه آدم‌های محتاطی هستند، مخصوصاً وقتی مسأله مدرسه به میان کشیده می‌شود. آقای گارو پایلان، نماینده مدارس ارمنی، از پیش ما را آگاه کرده بود که «مسأله امنیت مؤسسات آموزشی، بخصوص

خانواده مانده‌اند. در ضمن، صد و پنجاه شاگرد مدرسه هم از نقاط کلان شهر می‌آیند، سرویس مینی‌بوس مدرسه این آمودش را ممکن می‌سازد.

دو مانع بزرگ: دولت ترکیه و زمانی که می‌گذرد

در ترکیه، شانزده مدرسه ارمنی وجود دارد که پنج تای آن‌ها دبیرستان هستند با تقریباً سه هزار شاگرد. همه آن‌ها در استانبول هستند، شهری که امروز نزدیک به تمامی شصت‌هزار ارمنه کشور در آن زندگی می‌کنند. تنها شرط پذیرش در مدرسه، ارمنی تبار بودن دست کم یکی از والدین است.

تاریخچه این مدارس به امپراتوری عثمانی بر می‌گردد. در حکومت سابق پادشاهی، هر جمعیتی مسؤول سازمان‌دهی سیستم آموزشی خود بود. آن زمان، هزاران مؤسسه وجود داشت. امروز، چیزی از آن‌ها باقی نمانده. قتل‌عام ارمنه در سال‌های ۱۹۱۵ و ۱۹۱۶ (بین ۱ تا ۱،۵ میلیون کشته، یعنی نزدیک به دو سوم جمعیت ارمنه امپراتوری عثمانی) و سپس کشتار و مهاجرت‌های پی در پی، مدارس را از فرزندان خالی کرده است.

جمهوری ترکیه، که آتاتورک در سال ۱۹۲۳ بنیان نهاد، وجود این نهادهای جمعیتی را زیر سؤال نبرد و ترجیح داد یک نظام ترکیبی ایجاد کند: دولت، مدارس را تحت قیمومیت خود قرار داد، ولی آن‌ها را دولتی نکرد. به هر مدیر مدرسه یک معاون ترک تبار تحمیل کرد، که از سوی وزارت آموزش ملی منصوب می‌شد. آموزگاران حقوق بگیر دولت، تدریس فرهنگ ترک (زبان، تاریخ و جغرافیا) را به عهده داشتند، سایر دروس به زبان ارمنی توسط آموزگاران تدریس می‌شد که حقوق‌شان را از خود مؤسسات از طریق بنیادهای‌شان دریافت می‌کردند.

در سال ۱۹۷۴، هنگام دخالت نظامی ترکیه در قبرس، اقداماتی علیه اقلیت‌های مسیحی انجام شد. آقای پایلان با تأسف می‌گوید: «بیش از این، دولت، بنا بر پیمان لوزان [که در سال ۱۹۲۳ با قدرت‌های اروپایی به امضاء رسید] سرمایه این مدارس را تأمین می‌کرد، حتی به مقدار ناچیز. ولی از سال ۱۹۷۴، دولت دیگر هیچ‌گونه کمکی نمی‌کند، به ما اعتماد ندارد». به این ترتیب، مدارس به بنیادها وابسته‌اند. چنانچه این بنیادها اموالی داشته باشند، درآمدهای به دست آمده از آن می‌تواند تأمین مالی را ممکن سازد؛ اگر نه، فقط می‌توانند روی نیکوکاری جامعه ارمنه حساب کنند. زیرا، این مدارس با وجود این که خصوصی هستند ولی پولی نیستند. پدر و مادرها یک مبلغ سالیانه یا ماهیانه برای مدرسه بچه‌های‌شان نمی‌پردازند. اگر به آن‌ها رجوع می‌شود، برای پرداخت کمکی است که به تناسب درآمد خانواده متغیر است.

مدارس اقلیت‌ها مأموریت مهمی را به عهده دارند: آن‌ها باید یک زبان و یک فرهنگ را زنده نگه دارند. اما در این راه با دو مانع بزرگ روبه‌رو می‌شوند، دولت ترکیه و زمانی که می‌گذرد. چون زبان ارمنی در هیچ کجای دیگر تدریس نمی‌شود. هیچ دانشگاهی رشته زبان و تمدن ارمنی ندارد؛ هیچ استادی در ترکیه تربیت نمی‌شود. این مدرسین که توسط بنیاد مدرسه انتخاب می‌شوند - انتخابی که باید به تأیید وزارت آموزش ملی برسد- ریشه‌های اجتماعی بسیار متنوعی دارند. با این همه همگی آن‌ها ارمنی هستند، زبان ارمنی را در خانواده یاد گرفته‌اند پیش از آن که آن را نزد خود کامل کنند. خانم ماری کالایچی به طور تصادفی به آموزش روی آورده است چون با داشتن یک دیپلم مدیریت، در رشته خود کار پیدا نمی‌کرد. به وی توصیه کردند مسیرش را عوض کند و امروز هفت سال است که زبان درس می‌دهد. او دو سال است در اورتاکوی به سر می‌برد و پنهان نمی‌کند که بدون این شغل، هرگز نمی‌توانست به این خوبی با زبان مادری‌اش آشنا شود. با لیخندی بر لب می‌گوید: «وقتی تدریس را شروع کردم، کلی چیز یاد

گرفتم. و تا امروز هم ادامه دارد».

شاگردانش سطح کم‌وبیش متفاوتی دارند. او توضیح می‌دهد که: «ارمنی زبان دشواری است. بعضی‌ها مشکلی ندارند ولی برخی دیگر به سختی یاد می‌گیرند». شاگردان اورتاکوی اغلب اوقات بین خود به زبان ترکی حرف می‌زنند، حتی در مدرسه. مدیر مدرسه می‌افزاید: «آن‌ها در ترکیه زندگی می‌کنند. طبیعی است که ترکی را بهتر از ارمنی حرف بزنند». ولی دشواری زبان تنها مسأله نیست. سیستم آموزشی ترکیه به هیچ‌وجه فراگیری این زبان را تشویق نمی‌کند. آقای مورات گزوغلو که تمام تحصیلاتش را در مدارس ارمنی انجام داده می‌گوید: «در دبیرستان، بعضی از دوستان من کم به کلاس‌های ارمنی می‌رفتند. کسی هم آن‌ها را توییح نمی‌کرد». در واقع، امتحانات کنکورهای سراسری برای ورود به دبیرستان و دانشگاه به زبان ترکی هستند.

همه پدر و مادرها اسم فرزندان‌شان را در مدارس اقلیت‌ها نمی‌نویسند. و آن‌هایی که به این‌گونه مدارس می‌روند، تمام تحصیلات‌شان را در آن‌جا انجام نمی‌دهند: اغلب پس از دوره ابتدایی یا بعد از راهنمایی، بیرون می‌آیند. خانم نورا میدان‌گلو که تحصیلاتش را در یک مدرسه ابتدایی ارمنی شروع کرده، پیش از آن که به کالج آمریکایی رابرت در استانبول برود، که یکی از معتبرترین مدارس ترکیه است، توضیح می‌دهد: «مؤسسات ارمنی، مخصوصاً دبیرستان‌ها، صاحب‌نام‌ترین دبیرستان‌ها نیستند. برخی اوقات، آن‌ها را به عنوان لاستیک یدکی تلقی می‌کنند. پدر و مادرها ترجیح می‌دهند فرزندان‌شان را به مؤسسات فرانسوی، انگلیسی، آلمانی و غیره بفرستند».

آموزش عمومی زبان ارمنی وجود ندارد

طرز فکرها در ترکیه متحول شده است. کشور آغوش خود را به روی اقلیت‌ها گشوده است و آن‌ها آسان‌تر می‌توانند هویت خود را آشکار سازند. خانم کالایچی اشاره می‌کند که: «امروز، دیگر از این که در بیرون ارمنی حرف بزنم نمی‌ترسم. کودک که بودم، هرگز مادرم را «ماما» صدا نمی‌کردم، می‌گفتم «آنه» [به ترکی]، برای این که کسی نفهمد ما مسیحی هستیم». با این همه، این زبان به همراه فرهنگش آهسته آهسته در ترکیه محو خواهد شد. ارامنه نگران این موضوع هستند. آقای پایلان با نگرانی می‌گوید: «در خانواده‌ها، امروز خیلی کم به زبان ارمنی صحبت می‌شود. آموزش عمومی زبان ارمنی دیگر وجود ندارد. به آموختن اصول پایه به بچه‌ها اکتفا می‌شود، به اندازه‌ای که بتوانند در زندگی روزمره گلیم خود را از آب بیرون بکشند». آقای سرکیس سروپیان، یکی از بنیان‌گذاران آگوس، اصلی‌ترین روزنامه اقلیت ارمنی، اصلاً از این موضوع تعجب نمی‌کند: «کم هستند ارامنه‌ای که در ترکیه به زبان ارمنی حرف بزنند. شاهدش نیز این است که اکثر مقاله‌های روزنامه آگوس به زبان ترکی است». فقط چهار صفحه از بیست و چهار صفحه‌ی روزنامه به زبان ارمنی است. آقای سروپیان با روشن بینی اشاره می‌کند: «اگر نه؛ هیچ‌کس روزنامه را نمی‌خرد».

جمعیت ارامنه دریافته است که مدارس به تنهایی نمی‌توانند یک زبان را زنده نگه دارند. ولی بیرون کشیدن این زبان از موضعی که در آن قرار گرفته؛ وظیفه بسیار دشواری است: هنگام آخرین اصلاحات بزرگ آموزشی، که در بهار ۲۰۱۲ به تصویب رسید، تدریس زبان ارمنی در مدارس دولتی مورد پذیرش واقع نشد. به ناچار باید به همین سیستم فعلی اکتفا کرد.

ترجمه: شیرین روشار

* دانشجوی رشته روزنامه‌نگاری دانشگاه فرانسوا رابله (شهر تور)

آخر عاقبت مجسمه لنین در میدان هانراپتوتیون (جمهوری)

ژ. مناتساکانیان

امروز از بی توجهی به عمل آمده نسبت به نگاهداری این تندیس که به عنوان سندی از یک دوره تاریخی و همین طور کار هنری شاخص ارزش دارد انتقاد به عمل می آید. همین طور این پرسش مطرح است که فرضاً اگر به زیر کشیدن مجسمه موجه بود، چه لزومی داشت پنج سال بعد پایه آن را هم برچینند. این

مجسمه لنین در سال ۱۹۴۲م. در میدان جمهوری ایروان نصب شد و در سال ۱۹۹۱م. بساطش برچیده شد. در دوره شوروی گفته می شد که این مجسمه در میان بی شمار مجسمه های رهبر انقلاب کمونیستی اکتبر ۱۹۱۷ یکی از بهترین هاست. پایه مجسمه هم که در سال ۱۹۹۶ برچیده شد اثر هنری به شمار می آمد.

بعد از پایین کشیدن مجسمه در سال ۱۹۹۱ سال های طولانی تنه بزرگ مجسمه در حیاط موزه ملی ارمنستان افتاده بود و سر آن در انبار نگاهداری می شد. بقایای پایه های مجسمه در انبار شهرداری ایروان نگاهداری می شود. در سالگرد تأسیس جمهوری شوروی ارمنستان و اول ماه مه جشن های باشکوهی در میدان جمهوری برگزار می شد که رهبران کشور و سایر جمهوری های ارمنستان در آن شرکت می کردند. با اوج گیری جنبش استقلال طلبانه در جمهوری های شوروی، در ارمنستان نیز مخالفت با نمادهای شوروی شروع شد. در سال ۱۹۹۱ روی مجسمه رنگ پاشیدند. یک بار هم مواد منفجره کار گذاشتند تا در کنده کاری شده پایه مجسمه را نابود کنند. سرانجام روز ۱۳ آوریل ۱۹۹۱ مجسمه را پایین کشیدند. انبوه مردمی که در میدان جمع شده بودند، از به زیر کشیدن این نماد دوران شوروی چنان شادمان و هیجان زده بودند که به قول یکی از سازندگان مجسمه انگار گمان می کردند با پایین آوردن آن همه مشکلات کشورشان را حل می کنند. تندیس کار سرگئی مرکوروف (۱۸۸۱-۱۹۵۲) از مجسمه سازان به نام ارمنستان شوروی است. سال های دراز تنه مجسمه در حیاط موزه در ضلع شمالی میدان افتاده بود.

روزها این بحث هم مطرح است که به جای آن پایه و آن تندیس چه چیزی در ضلع جنوبی میدان بگذارند. برخی پیشنهاد می‌کنند مجسمه ساسوتسی داویت (داویت اهل ساسون) را از میدان راه‌آهن که این روزها بازدیدکننده کمتر دارد به میدان جمهوری منتقل کنند و آن را جای تندیس لنین بگذارند.

در عکس‌هایی که در این صفحات چاپ کرده‌ایم مجسمه را در سال‌های اوج افتخار آن و همین‌طور در روزها فلاکت و دربه‌دری‌اش می‌بینید.

آشنایی با آرامنه در هند شرقی هلند*

از طریق نامه‌نگاری‌های آن‌ها با ایران (۱۸۹۷-۱۹۱۷)

هان. تی. سیم

جامعه‌ی ارمنیان در هند شرقی هلند اقلیت شناخته‌شده‌ی کوچکی را تشکیل می‌داد. آن‌چه در پی می‌آید ترجمه‌ای انگلیسی از مقاله‌ای است که در ماهنامه‌ی فیلاتلی چاپ و در آن بخشی از پس‌زمینه‌ی ارمنستان برای مخاطبان هلندی شرح داده شده است. می‌بینیم که چه‌طور ایران برای بعضی از ارمنی‌ها تبدیل به وطن‌شان شد و جایی که ارتباط‌های تجاری‌شان را بنا نهادند. نامه‌نگاری‌های ارمنی‌های جزایر جاوه و بالی با اقوام‌شان در ایران چشم‌اندازی از مسیرهای پستی میان ایران و هند شرقی در آستانه‌ی قرن بیستم به دست می‌دهد. سایت hetq.am

ارمنستان در قفقاز واقع شده، ناحیه‌ای کوهستانی که اروپای جنوبی و آسیا را به هم وصل می‌کند. ارمنستان به لحاظ جغرافیایی متعلق به آسیاست اما ارمنیان عموماً خود را اروپایی می‌دانند. تاریخ ارمنستان به ۱۵۰۰ پیش از میلاد مسیح برمی‌گردد و بنابراین یکی از کهن‌ترین کشورهای تاریخ است. این پادشاهی در قرن اول پیش از میلاد، زمانی که وسعتش از دریای خزر تا مدیترانه گسترده بود، در دوران اوج شکوفایی بود. این دوران با جنگی علیه امپراتوری روم به پایان رسید و ارمنستان تحت سلطه‌ی روم درآمد. به دلیل موقعیت ارمنستان که در مرز شرقی امپراتوری روم قرار داشت، رومیان و ایرانیان در قرون آتی بر سر تصاحب این ملک جنگیدند. ارمنستان که تحت محاصره‌ی ایرانیان و رومیان بود که هر دو در تلاش بودند تا بر این کشور سلطه پیدا کنند در راه رسیدن به وحدت ملی تقویت شد و در سال ۳۰۱ اولین کشوری بود که دین مسیحیت را به عنوان مذهب رسمی انتخاب کرد. کلیسا می‌توانست نقطه اتکای مهمی برای هویت ارمنستان باشد. عامل دیگری که در این میان سهم مهمی داشت الفبای ارمنی بود که در سال ۴۰۵-۴۰۶ توسط راهب مسروپ ماشوتوس اختراع شد.

ارمنیان جلفای جدید

بیا باید در تاریخ ارمنستان تا حدود سال ۱۶۰۰ میلادی به جلو برویم. در این زمان، کشور دوباره به خاطر موقعیت استراتژیک‌اش درگیر جنگ شده بود و این بار از سوی امپراتوری عثمانی و امپراتوری ایران در زمان صفویه. در سال ۱۶۰۴ میلادی شاه عباس اول به دنبال به خاک و خون کشیدن امپراتوری عثمانی بود. در ابتدای جنگ شهر قدیمی جلفا که متعلق به ارمنستان بود به تسخیر درآمد. زمانی که ارتش بزرگ عثمانی از راه رسید فرمان عقب‌نشینی داده شد اما پیش از آن شهرها و مزارع ارمنستان را به کلی ویران کردند. به ساکنان جلفا دستور دادند که خانه‌های‌شان را ترک کنند. از این نقل مکان وحشتناک به ایران، ۱۵۰ هزار ارمنی جان سالم به‌در بردند و از شهرهایشان جز ویرانه‌ای به جا نماند. ساکنان جلفا به تجارت ابریشم معروف بودند. شاه عباس با تجار ابریشم رفتار خوبی داشت. او امیدوار بود حضور آن‌ها بتواند برای ایران مفید باشد و در پایتخت جدیدش، اصفهان، اتراق‌گاهی برای‌شان فراهم کرد که جلفای جدید نام گرفت. تاجران ارمنی جلفای جدید خیلی زود هم در کشور خود و هم در خارج، نقش مهمی در تجارت ابریشم پیدا کردند. آن‌ها شبکه‌ی

نامه تجاری تاخورد (۱۸۴۱) ارسال شده از مانیل به جیکوب آراتون (هاکوپ هاروتونیان)، مشهورترین تاجر ارمنی باتاوایا (پایتخت مستعمرات هند شرقی هلند)

کارت پستال فارسی خطاب به کشیش کلیسای ارمنی باتاوایا که توسط پدرش از جلفای اصفهان فرستاده شده است

کارت پستالی از کلکته، نوشته شده توسط شخصی ارمنی که برای یک شرکت بازرگانی در بوله‌لنگ در جزیره بالی کار می‌کرده است. این شهر مرکز تجارت غیرقانونی تریاک بوده است.

نامه‌ای از جلفای اصفهان ارسال شده به شرکت Michael, Stephens & Co در ماکاسار. مهرهایی که برای باطل کردن تمبر در بوشهر، سنگاپور، ولتوردن سوربایا خورده مسیر نامه را نشان می‌دهد.

بازرگانی بین‌المللی‌ای را به وجود آوردند که تا کشورهای بسیار دور از ایران را نیز دربر می‌گرفت. این شبکه در اروپا تا ونیز، لیورنو، ماری، آمستردام و لندن پیش رفته بود. در محدوده‌ی آسیا چندین مؤسسه در هند تشکیل شد و از آن‌جا تا کاتون و مانیل هم گسترده شد. مدارک به‌جا مانده در ونیز، لندن و واتیکان تصویر بسیار شگفت‌انگیزی به ما می‌دهد از این که کشورها چه‌گونه با هم ارتباط برقرار می‌کردند و تجارت ارمنی چه‌گونه یکدیگر را از اخبار بازار و ارسال محموله‌ها باخبر می‌کردند.

ارمنی‌ها در باتاوایا

گسترش ارمنیان در آسیای جنوب شرقی تقریباً با رونق شرکت هند شرقی انگلستان و شرکت هند شرقی هلند هم‌زمان شد. در همه‌ی شهرهای بزرگی که شرکت‌های تجاری مهم نمایندگی داشتند، ارمنی‌ها نیز حاضر بودند. در طول قرن هجدهم میلادی نخستین ارمنیان جلفا یا به باتاوایا گذاشتند که مرکز تجاری شرکت هند شرقی هلند در جزیره‌ی جاوه بود (باتاوایا امروز همان جاکارتا، پایتخت اندونزی است). بیش‌تر ارمنیان مستقیماً از اصفهان یا از اقامت‌گاه‌های ارمنیان در هند به آن‌جا رفتند. از آن‌جا که ارمنیان مسیحی بودند دولت هلند در سال ۱۷۴۷ حقوق مساوی با اروپاییان را به آن‌ها اعطا کرد.

در طول دوره‌ی شورای وحدت کلیساها، در سال ۴۵۱، ارمنی‌ها در شورای چالسدون نماینده نداشتند زیرا در آن زمان درگیر نجات کشورشان از تهاجم ایران بودند. بعدها ارمنی‌ها تصمیمات شورای چالسدون را رد کردند شاید به این دلیل که از این که امپراتوری بیزانس در درگیری آن‌ها با ایرانیان هیچ حمایتی از آنان نکرده بود رنجیده بودند. به همین خاطر کلیسای ارمنی آپوستولیک را به صورت مستقل از جریان اصلی مسیحیت بنا کردند. ارمنیان بسیار مذهبی بودند. به محض این که مؤسسه‌ای در بخش‌های خارجی تداوم پیدا می‌کرد کلیسایی در آن‌جا می‌ساختند. جیکوب آراتون (هاکوب هاروطونیان) در باتاوایا تاجر ارمنی برجسته‌ای بود. او در سال ۱۸۴۱ به هزینه‌ی خودش معبدی چوبی ساخت و آن را وقف هرپسیسه مقدس کرد. در سال ۱۸۵۴ جامعه‌ی ارمنیان ساختمان جدیدی برای کلیسا ساختند که در سال ۱۸۵۷ وقف شد. این کلیسای ارمنی در سمت جنوب غربی میدان شاه، میدان اصلی ولتورن، محله‌ی غربی طبقه‌ی مرفه باتاوایا قرار داشت. کلیساهای ارمنی آسیای جنوب شرقی را تشکیلات کلیسای حواری در جلفای جدید تحت کنترل داشت. کشیش‌هایی که به خارج اعزام می‌شدند اغلب برای دوره‌ای سه‌ساله در یک بخش کشیش‌نشین خدمت می‌کردند تا این که دوباره به جای دیگری منتقل شوند.

البته کشیش‌هایی که در خارج کار می‌کردند با موطن‌شان در ارتباط بودند. در سال ۱۹۰۰ برای پدر سیمون واردون در باتاوایا، کارت‌پستالی از سوی پدرش در جلفای جدید فرستاده شده است. بخشی از متن ارمنی پشت کارت که قابل خواندن بود به این شکل ترجمه شده است:

جلفا، ۲۰ فوریه ۱۹۰۰

پدر روحانی عزیز ما، واردون سیمون وارطانیان که دل‌مان بسیار برای تنگ شده است، می‌دانیم که در پناه لطف خداوند زنده و سالم هستید. ما نیز به‌همچنین در سایه‌ی الطاف خداوند خوب و زنده‌ایم. کارتی که به تاریخ ۲۹ دسامبر فرستاده بودید سر وقت رسید اما هفته‌ی گذشته نه کارتی دریافت کردیم و نه نامه‌ای. افرادی که نام‌شان در زیر می‌آید سلام می‌رسانند و برای‌تان آرزوی بهروزی دارند (اسم ۲۳ نفر در ادامه آمده است!) عید سرکیس مقدس خوش بگذرد. دعای خیر والدین بدرقه‌ی راهت. سیمون وارطانیان.

سورابایا، بالی و ماکاسار

در نیمه‌ی دوم قرن نوزدهم، مرکز جامعه‌ی ارمنیان در هند شرقی هلند کم‌کم از باتاوایا (غرب جاوه) به سورابایا (شرق جاوه) تغییر مکان داد. سورابایا در

حدود سال ۱۹۰۰ مهم‌ترین شهر ارمنی در هند شرقی هلند بود. مهاجران تازه گاهی مجبور بودند سفر درازی را برای رسیدن به محل اقامت جدیدشان طی کنند. اول، مرحله‌ی خطرناک هر کاروان از اصفهان تا بصره، سپس سفر با کشتی به مدرس که معمولاً کلیسای ارمنی محلی مراقبت از آن‌ها را بر عهده داشت. در مرحله‌ی بعد آن‌ها را به کلکته می‌بردند و در نهایت از راه سنگاپور به سورابایا می‌رسیدند.

کلکته در هند بیش‌ترین جمعیت ارمنی را در خود جای داده بود. این‌جا مهم‌ترین مرکز برای ارمنیان جلفا در آسیای جنوب شرقی بود. خیلی از پدر و مادرها پسران‌شان را برای پیدا کردن دوست و ایجاد پایه‌هایی برای شبکه‌های اجتماعی به کالج ارمنیان می‌فرستادند. کالج ارمنیان در سال ۱۸۲۱ بنا شد و هنوز پابرجاست.

کارت‌پستالی از سینگاراجا در جزیره‌ی بالی برای کلیسای ارمنی کلکته (احتمالاً کلیسای مقدس ارمنی نازارت) فرستاده شده است. فرستنده با زبان ارمنی کلاسیک به پدرش می‌نویسد: امروز برای عوض کردن چند چیز همراه با اوتیک عزیز چند روزی به سورابایا می‌رویم. در زیر، جلوی صفحه، علامت (مهر شرکت) زوراب و مسروپ هست. این شرکت مهم ارمنی که در سال ۱۸۸۴ توسط مارتی‌رز مکتیش زوراب و جیمز آویت مسروپ تأسیس شد، مالک تأسیسات بزرگ شکر و نشاسته بود.

هیأت مرکزی شرکت در سورابایا مستقر بودند و شعبه‌ای هم در بوللنگ در ساحل شمالی جزیره‌ی بالی داشتند. در آن دوران بوللنگ مرکز تجارت غیرقانونی تریاک در هند شرقی هلند بود. در ابتدا، واردات تریاک در انحصار انجمن تجاری هلند بود تا این که دولت تصمیم گرفت این کاسبی پرمفعت را خودش در دست بگیرد. تریاک ناخالص توسط دولت وارد می‌شد و مراحل فراوری و توزیع طبق سیستمی زراعی انجام می‌گرفت. مزرعه‌ی تریاک یک امتیاز انحصاری بود که توسط دولت برای مدتی به «کشاورزی» اعطا می‌شد تا تریاک را در شهر یا استانی بفروشد. حراج‌های عمومی به طور متناوب برای این افراد دارای امتیاز برگزار می‌شد. در این حراج‌ها فقط افراد بسیار مرفه می‌توانستند شرکت کنند. تقریباً همه‌ی کشاورزان «پراناکان» بودند (چینی‌الاص‌هایی که در هند شرقی هلند به دنیا آمده و بزرگ شده بودند).

البته این سیستم زراعی شرایطی را ایجاد می‌کرد که برای بازار سیاه ایده‌آل بود. کشاورزان می‌توانستند خودشان تریاک را مستقیماً به صورت قاچاق از سنگاپور به هند شرقی هلند بیاورند. در عوض بیش‌ترشان از تجارت‌خانه‌های محلی استفاده می‌کردند. شرکت‌های ارمنی که در سورابایا دفتر داشتند کنترل این تجارت را برعهده داشتند. آن‌ها تریاک را از طریق نماینده‌هایی در ترکیه، هند و سنگاپور برای مشتریان چینی‌شان می‌خریدند و آن را در بالی تحویل می‌دادند. محموله‌های بزرگ تریاک در چند بندر بالی جابه‌جا می‌شد اما بوللنگ بر این تجارت تسلط داشت.

کارت‌پستالی از سینگاراجا نه فقط از جنبه‌ی تاریخ پست جالب است بلکه انواع مختلف فسخ ترازی‌ها را نیز نشان می‌دهد. بنابراین مسیر سینگاراجا (۹۸/۳/۲۵) به سوی سورابایا (۹۸/۳/۲۷) تا سنگاپور (۹۸/۴/۱) به راحتی قابل پیگیری است. در آن‌جا کارت همراه با یک کشتی فرانسوی به سمت مسیر بعدی‌اش، کلمبو می‌رود (۹۸/۴/۶). این سفر ۱۸ روز طول می‌کشد که اصلاً بد نیست.

ادامه مقاله را در شماره آینده خواهید خواند.

ترجمه: نسیم نجفی

* هند شرقی هلند: بخشی از مستعمرات هلند بود که پس از جنگ جهانی دوم به استقلال رسید و به اندونزی مدرن کنونی تبدیل شد.

ابره‌های خاطره: زادگاهم آبادان

تابستان خوش در باشگاه نفت

آلوارت طروسیان

تنیس تا اسب سواری و رقص‌های مختلف مثل پاسادوبل و غیره، تماشای کارتون و بالاخره آموزش شنا. روز اول استخر برنامه تابستانی، روز هیجان‌انگیزی بود. آرمیک مایو نداشت و قرار شد من برای او پارچه بخرم و مایو بدوزم. با مادرم به بازار رفتیم. بازار آبادان وسط شهر بود و ما از محله مان «بریم» با اتوبوس به آن جا می‌رفتیم. همیشه برای رفتن به مدرسه و بازار که هر دو در

تابستان بین کلاس چهارم و پنجم، مادرم به کمک یکی از کارمندان شرکت نفت مرا هم در برنامه‌های تابستانی باشگاه نفت آبادان ثبت‌نام کرد. کارنامه‌ی پر از بیستم مجوز من برای ثبت‌نام شده بود. آشنایان شرکت نفتی برای تشویق قبول می‌کردند که مرا به عنوان خواهرزاده معرفی کنند تا از امکانات شرکت نفت استفاده کنم. آرمیک دختر همسایه قدیم مان هم ثبت‌نام کرده بود. برنامه تابستانی باشگاه نفت پر بود از برنامه‌های متنوع. از کلاس‌های پینگ پنگ و

شرق پالایشگاه قرار داشتند باید از کنار حصار پالایشگاه می‌گذشتیم.

عجیب بود که پالایشگاه آبادان در وسط شهر واقع بود. و محله‌های شرکت نفت مثل بوارده و کارون در شرق آن و بریم و نخلستان و سه‌گوش در غرب آن ساخته شده بود. خاطره کودکی من از پالایشگاه یک تصویر زیباست. دودکش‌های بلند با تعداد زیاد که مثل سیگارهای غول‌آسا با رنگ تیره‌ای‌شان در آسمان می‌درخشیدند و گاهی خروج بخار و دود را از آن‌ها می‌دیدیم، تعداد زیادی مخازن بزرگ سوخت به رنگ تیره‌ای که همراه با نردبان‌های شیب‌دارشان از حصار پالایشگاه بالا زده بودند، و برج‌های بلند با سازه‌های پیچیده که انگار ابهت انسان را به رخ می‌کشیدند. به هر حال از نظر آبادانی‌ها این پالایشگاه بود که روستای گرمسیری عبادان را آبادان کرده بود.

بازار را خیلی دوست داشتیم. بازار پارچه فروش‌ها که گاری‌های خرازی با انواع قرقره‌ها و قیطان‌ها و کش و نوارهای رنگی در وسط خیابان آن در رفت‌وآمد بودند همراه با توپ‌های پارچه‌های رنگی و مردم در آمدو شد، فضایی بسیار رنگارنگ و سرزنده و خوش‌آیند بود. همیشه بعد از خرید به بستنی‌فروشی زیبای شکرچی‌ان هم سری می‌زدیم که در حیاطش حوض آبی با فواره داشت، و میزهایی با رویه کاشی کاری سرامیکی زیبا به رنگ سفید با نقش گل‌های رنگارنگ، و صندلی‌های چوبی در حیاطش چیده شده بود. بستنی یا فالوده می‌خوردیم و بعد یک لیوان خیلی بزرگ آب یخ می‌آوردند، از همان‌هایی که در خیابان لیوانی یک ریال برای عابرین عطش‌زده می‌فروختند. مادرم با وجود مشکلات مالی ما، همیشه عید سال نو و عید پاک برای من پارچه‌ی لباس نو به انتخاب من می‌خرید و خودش یا من آن را می‌دوختیم.

برای آرمیک پارچه راه‌راه سفید و قرمزی خریدیم و من از روی الگوی مایوی خودم که مایوی دو تکه آنوش بود و برایش کوچک شده و به من داده بود، برای او مایو دوختم. مدل آسانی بود. پارچه چین‌داری که روی بالاتنه و شورتش می‌آمد اشکالات دوخت را هم می‌پوشاند. چندین روز در خانه‌مان برای دوخت‌ودوز و پرو بساطی برپا بود. به شوخی به آرمیک می‌گفتم یک مایو برایت دوخته‌ام صد در صد واترپروف و تضمینی. آن روزها ساعت‌های واترپروف در بازار کویتی‌ها زیاد تبلیغ می‌شد.

با این که هر دو قبلاً استخر رفته و شنا بلد بودیم ولی آن روز که اولین روز استخر رفتن با گروه بود برای ما روز خاصی بود. همیشه فقط با دوستان صمیمی‌مان استخر رفته بودیم و دیگران را هم نمی‌شناختیم.

استخر رفتن را با آنوش شروع کرده بودم. کلاس اول بودم. اولین روزی که استخر رفتن برادر آنوش، سورن، مرا مجبور کرد در آب بیروم. دست و پا زدن برای بالا آمدن در آب و رسیدن به لبه را یادم داد و گفت بیروم. من می‌ترسیدم ولی او وقتی دوبار تکرار کرد و من نپردیم، مرا بلند کرد و داخل آب انداخت. وقتی توانستم خودم را به لبه برسانم، ترسم ریخت و شروع کردم به پریدن. تنها کارم آن روز پریدن از لبه استخر و برگشتن به لبه و نردبان و بالا آمدن و دوباره پریدن بود. آن روز سورن مرا مجبور کرد آخر کار از دایو هم بیروم. شنا کردن را با همین دست و پا زدن‌ها و بعد، از طریق آموزش آنوش یاد گرفتم.

آنوش از طریق خواهرش که پرستار شرکت نفت بود کارت داشت، ولی من بیشتر مواقع بدون کارت می‌رفتم. وقتی دم در شماره کارت می‌خواستند شماره مشابه آن‌چه دیگران گفته بودند می‌گفتم و اغلب چک نمی‌کردند. یک‌بار هم که یکی از نگهبان‌ها فهمید کارت ندارم باز گذاشت که برویم و از آن پس همیشه روزهای نگهبانی او با اطمینان به استخر می‌رفتم.

ولی این‌بار قضیه فرق داشت. با یک سری بچه‌های گروه که همه بچه شرکت نفتی بودند و در برنامه تابستانی با هم آشنا شده بودیم می‌رفتم استخر. ده،

یازده سال‌مان بود و شروع کرده بودیم به توجه به بدن و لباس‌مان. آرمیک به خاطر مایو جدیدش نگران بود و من به خاطر نشان دادن پاهای تپل و چاقم که با بالاتنه لاغرم هماهنگی نداشت.

آرمیک مرتب غر می‌زد و از مایوهای ناراضی بود. فکر می‌کرد مایوهای مثل مایوهای که با پارچه‌های کثیف دوخته می‌شوند باید چسبان باشد. در حالی که پارچه‌ای که خریده بودیم پارچه کتان بود و چسبان نمی‌شد. من هم با اضافه کردن چین‌های بیشتر سعی کرده بودم گشادی شورتش را ببوشانم.

روز اول استخر سعی کردیم زیاد با بچه‌های گروه در اتوبوس حرف نزنیم تا توجهی به ما نداشته باشند. کوروش و داریوش دو برادر بودند که با ما زیاد شوخی داشتند. سر رقص پاسادوبل با کوروش زیاد خندیده بودیم و با ما صمیمی شده بود.

بعد از پوشیدن مایو در رختکن خانم‌ها، صد بار رفتیم جلو آینه و از هم در مورد سر و وضع‌مان پرسیدیم. آخر سر تصمیم گرفتیم فاصله رختکن تا استخر را بدویم و شیرجه داخل آب ببریم تا فرصتی برای توجه دیگران به ما نباشد. با وجود این که خانم محلوچی مربی مهربان‌مان گفته بود که دور استخر ندوید چون ممکن است سر بخورید، ما تصمیم‌مان را گرفتیم. بدو از رختکن درآمدیم و پریدیم توی آب.

من تا سرم را از آب در آوردم تا آرمیک را پیدا کنم کوروش را دیدم که با خنده به طرفم شنا می‌کرد. سریع شروع کردم به شنا کردن در طول استخر. پس از دو طول شنا کردن خسته شدم و شروع کردم به نگاه کردن به اطراف. کوروش را دیدم که با خنده صدا زد «هی ماهی چه طوری، عجب شیرجه محشری زدی!» من که مایوی آرمیک و پاهای چاقم را فراموش کرده بودم خندیدم و دنبال آرمیک گشتم. دیدم لبه استخر در قسمت کم عمق آب ایستاده و به من علامت می‌دهد. وقتی به او رسیدم متوجه شدم مایوهای مشکل دارد و مرتب آب در شورتش جمع می‌شود و شورتش را سنگین می‌کند و به طرف پایین می‌کشد. حسابی از دستم عصبانی بود. صدای غرهایش داشت بلندتر می‌شد. کمی در حال حرکت و ارسی‌اش کردم. به طرز وحشتناکی خنده‌ام گرفته بود ولی جرأت نداشتم بخندم. شورتش پر آب می‌شد و مثل تیوب باد می‌کرد. کش‌های دور پایش را که شل می‌کردم آب خارج می‌شد. مایوی واترپروف و تضمینی‌اش بد جوری داشت و می‌رفت. کمی فکر کردم، به زور او را مجدداً به رختکن بردم چون می‌ترسیدم از آب که بیرون بروم شورتش بیفتد. کش‌های دور پای شورتش را در آوردم و در عوض کش کمر شورتش را محکم‌تر بستم. باز با زور و تمنا او را به استخر برگرداندم. امتحان مجدد شورتش در آب با تغییراتی که داده بودیم جواب مثبت داد. بهش گفتم «دیدی تضمینی بود» و این دفعه جرأت کردم و حسابی خندیدم. او هم شروع کرد به خندیدن. کوروش نزدیک شد و گفت «دختر! به چی می‌خندیدی؟» گفتم هیچی، بعد متوجه دوتا کش توی دستم شدم. دستم را بالا آوردم و کش‌ها را نشان آرمیک دادم و گفتم «صددرد تضمینی» و باز شروع کردیم به غش غش خندیدن.

آن سال من و آرمیک روزهای خوش بسیاری در باشگاه نفت داشتیم. تنیس، سوارکاری، رقص، آواز و بیکنیک در مکان‌هایی جالب و دلنشین و آشنایی با مربیانی دلسوز را برای اولین بار تجربه کردیم.

باشگاه نفت و برنامه‌های آموزشی - تفریحی‌اش تابستان طاقت‌فرسای آبادان را به تابستانی با خاطرات خوش تبدیل می‌کرد و من یک تابستان موفق شدم موقعیت بچه‌های شرکت نفتی را از این نظر تجربه کرده و برای همیشه در خاطراتم حفظ کنم.

لوریس چکناوریان

- متولد ۱۳۱۶ در بروجرد
- تحصیلات ابتدایی در هنرستان عالی موسیقی تهران
- فارغ التحصیل آکادمی موسیقی وین (موتسارتوم زالسبورگ) در سال ۱۳۴۹
- فارغ التحصیل رهبری ارکستر از دانشگاه میشیگان
- استاد هنرستان عالی موسیقی تهران ۱۹۶۳-۱۹۶۱
- آغاز نگارش اپرای رستم و سهراب با حمایت آهنگساز بزرگ کارل ارف
- انتشار آثار پیانویی و باله فانتاستیک به وسیله انتشاراتی دوبلینگر اتریش
- نخستین اجرای کنسرتو پیانو با ارکستر سمفونیک تهران به رهبری حشمت سنجری و تک نوازی وینفرید وان درهوفن .
- نگارش ۱۵۰ اثر پیانویی از ابتدایی تا استادی به سفارش کارل ارف برای متد ارف
- استاد کالج کنکور دیا
- استاد و رئیس گروه اپرا و سازهای ارکستری دانشگاه مینه سوتا ۱۹۷۰-۱۹۶۶
- رهبر ارکستر اپرای تهران
- فعالیت به عنوان رهبر ارکستر فیلارمونیک ارمنستان از سال ۱۹۹۰
- شروع فعالیت آهنگسازی فیلم با ساخت موسیقی متن فیلم کوتاه «جلد مار» ۱۳۴۱
- شروع فعالیت سینمایی با فیلم «جدال در مهتاب» (انزو دل اکویلا وینچنسو) به عنوان سازنده موسیقی متن در سال ۱۳۴۲
- فعالیت در انگلستان به عنوان رهبر ویژه شرکت آر.سی.ای
- رهبری ارکسترهای مطرح دنیا مانند ارکستر سمفونیک لندن، ارکستر فیلارمونیک لندن، ارکستر سلطنتی لندن
- مدیر هنری و رهبر ارکستر فیلارمونیک ارمنستان ۲۰۰۰-۱۹۸۹
- برپایی فستیوال یک ماهه موسیقی بین الملل در تهران، اجرای سوئیت رستم و سهراب و سمفونی ۲ با ارکستر سمفونیک وین
- دریافت نشان درجه یک هنری از وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی
- ساخت ۵ سمفونی ۵ کنسرتو و تعداد زیادی آثار مجلسی و ...
- نخستین آهنگساز موسیقی فیلم در ایران و خالق تعداد زیادی موسیقی فیلم: من ایران را دوست دارم (به کارگردانی: خسرو سینایی)، پروتیک حماسه (به کارگردانی: منوچهر طبیب)، تنگسیر (امیر نادری)

ARA BURGER
FAST FOOD RESTAURANT

آرا بزرگ

ԱՐԱ ԲՆՐԳԵՐ

Տնօրեն՝ Ղազարեան
Tel: 77 82 13 30
77 82 13 29

آدرس: مجیدیه، خیابان گلبرگ غربی (جانایران)، تقاطع خیابان کرمان، ابتدای خیابان شهید الیاسی، پلاک ۴

«Յոյս» երկչաբարտարերթը Վաչագանում է

«Աշխարհատեսների» Կենտրոն
خیابان مجیدیه-کوچه نهم-پلاک ۱
تلفن: ۲۲۵۲۶۴۵۶

«ԻԱՄՄ»
مجیدیه جنوبی، ۱۶ متری دوم، کوچه شهید محمد علی اکبری، پلاک ۷۳
تلفن: ۷۷۸۲۵۹۸۹ ۷۷۸۲۵۹۷۹

«Նայիրի» հրատարակչություն և մևրախանություն
خیابان استاد مطهری-خیابان کوه نور-کوچه دوم
پلاک ۱۸ طبقه همکف
انتشارات نائیری، تلفن: ۸۸۷۳۹۴۲۰

«ՓԱՍԱՐԳԱԴ» Շահր քերթաբ
بهار، بعد از سهروردی-پلاک ۱۱۳
شهرکتاب پاسارگاد
تلفن: ۷۷۶۳۱۵۱۶

مجموعه درمانی رسا

مشاوره رایگان
۲۰٪ تخفیف

مطب پوست و مو، زیبایی

- میکرودرم ابرژن
- مشاوره درمان آکنه
- حذف موهای زائد IPL
- از بین بردن لکه های رنگدانه ای مانند پلاسما
- لایه برداری کامل پوست peeling scrub
- تزریق ژل و بوتاکس
- برداشتن خال
- ماساژ پوست و ماسک های گیاهی

تلفن: ۷۷۵۰۷۰۴۲

درمان های تخصصی انواع درد های

ذیل با شیوه ای نوین:

- انواع درد های سر- گردن- کمر- زانو- کلیه دردهای
- مفاصل (درد های آرتروز روماتوئید)
- درد های مقعد و لگن (هموروئید - فیشور)
- فیزیوتراپی تخصصی - درمان اختلالات کف لگن
- و بی اختیاری ادراری
- طب سالمندان، کنترل درد های ناشی از فشار خون
- چربی خون - دیابت

APS Therapy-Laser Therapy-Manual Therapy

تلفن: ۷۷۶۷۱۲۴۳ - ۷۷۶۷۱۲۴۲

فیزیوتراپیست تیرانا باباخانی
عضو انجمن بین المللی اختلالات کنترل دفع
فیزیوتراپیست نیما جعفرلی
عضو انجمن جهانی فیزیوتراپی WCPT
دارنده مدرک Dry Needling از NIH آمریکا

دکتر سید مهدی دواجی
متخصص درد و جراح
ش.ن.پ ۳۳۰۸۹

دکتر محمد جمالی
طب سالمندان
ش.ن.پ ۱۱۹۶۵۰

دکتر مریم مفتخری کاشان
پوست و مو
زیبایی
ش.ن.پ ۱۲۲۲۲۷

میدان هفت تیر - میدان بهار شیراز - خیابان حسام زاده حجازی - پلاک ۳۲

Art system

Arthur, Alen, Alex

خدمات ماشینهای اداری

سرویس و تعمیر چاپگرهای لیزری جوهرافشان HP و سوزنی EPSON

تلفن: ۸۸۳۲۱۴۳۶-۷ و ۸۸۳۱۵۳۴۳-۴

فکس: ۸۸۸۳۳۰۰۰

آدرس: تهران، خیابان ایرانشهر جنوبی، پایین تراز خیابان سمیه،

شماره ۷، طبقه سوم، واحد ۵